

AȘEZAREA CUCUTENIANĂ DE LA CUCUTENI – DEALUL MĂNĂSTIRII / LA DOBRIN

DE

CORNELIA-MAGDA LAZAROVICI*

Abstract

Archaeological excavations at Dealul Mănăstirii / La Dobrin (1979-1981) attest to the existence of a secondary settlement (based on quality, shapes and decoration of the pottery) Cucuteni A3, which is at about 1.5 km far from the main one on Cetățuia. Were investigated a house (L1), several complex/annexes (Complex 1 may indicate another house) and pits. Complexes discovered on the east side of the plateau (S I, maybe another house) were affected by the collapse of the promontory. The most interesting findings are the 37 zoomorphic idols, related with cults of fertility and flocks, as well as specific religious practices. Various other activities are suggested by other artifacts, such as chipped and polished stone. Materials from other periods were also identified: four inhumation graves without inventory, ascribed to the post-Cucuteni era; sporadic materials belong to Horodiștea-Erbiceni, and more numerous ones are related to the Bronze Age, Hallstatt and La Tène. The use of the plateau by subsequent communities, as well as the works made during WWII affected the remains of Cucuteni habitation.

Due to the placement of La Dobrin we must not exclude the idea that the settlement was part of the defense system of the south-eastern side of the main site, on Cetățuia.

Keywords: Cucuteni A phase, settlement, ceramic fragments, arms and tools, zoomorphic idols, post-Cucuteni discoveries.

Așezarea cucuteniană de pe Dealul Mănăstirii / La Dobrin se află pe teritoriul comunei Cucuteni, fiind amplasată pe o parte a platoului amplu cu marginile abrupte, Laiu (Fig. I), care delimitează partea vestică și nord-vestică a micro depresiunii satului Băiceni¹. Pe acest platou impresionant, cu vizibilitate largă spre răsărit, este amplasată și celebra stațiune de pe Cetățuia, ce mărginește latura de vest a satului menționat. Punctul La Dobrin se află între înălțimile Mlada și Laiu; la est - sud-est este o râpă adâncă care separă punctul La Dobrin de Mlada. Zona este cunoscută atât prin descoperirile cucuteniene din punctele Cetățuia², Dâmbul Morii³, dar și prin cele legate de epocile următoare⁴.

Cercetările arheologice din punctul La Dobrin se datorează regretatului M. Petrescu-Dîmbovița, care de-a lungul mai multor campanii arheologice în timpul săpăturilor de pe Cetățuia, dar și ulterior, a încercat să identifice necropola acestei așezări Cucuteni. Rezultatele săpăturilor la care ne referim au avut loc în perioada 1979-1981, iar eu am condus acest șantier, sub coordonarea Prof. M. Petrescu-Dîmbovița, în campaniile anilor 1980-1981⁵. În articolul de față ne-am propus să valorificăm o parte din materialele descoperite aici, care sunt extrem de interesante, ele completând descoperirile din așezarea ce a dat numele celebrei culturi.

Au fost trasate 14 secțiuni (Fig. II)⁶, toate având o lățime de 1 m, cu lungimi diferite (7, 8, 10 și 12 m), pe lângă care s-au făcut mai multe casete, în funcție de resturile arheologice care au apărut și de

* Institutul de Arheologie Iași: magdamantu@yahoo.com.

¹ DINU 1995: 103.

² SCHMIDT 1932; PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1966; PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1984; MANTU 1998; PETRESCU-DÎMBOVIȚA, VĂLEANU 2004.

³ PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1966; DINU 2006.

⁴ LÁSZLÓ 1969; PETRESCU-DÎMBOVIȚA, DINU 1975; DINU 1995.

⁵ Am participat la aceste săpături în calitate de arheolog, angajat la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” din Iași.

⁶ Ilustrația a fost realizată de Waltraud Delibaș și Romeo Ionescu, cărora le mulțumim din nou cu acest prilej.

consistența lor (Fig. III). Secțiunile⁷ menționate au fost trasate în trei zone distincte: în prima zonă a platoului (spre N, spre Băiceni și *Cetățuia*) secțiunile I-X; în cea de a doua zonă, centrală, deranjată de tranșeele și cuiburile de mitralieră din timpul celui de al doilea război mondial doar S XI (10 x 1m); în cea de a treia zonă, spre localitatea Cucuteni, au fost trasate alte șase secțiuni, notate S XII, XIIa, XIII, XIIIa, XIV, XIVa, toate de 10 x 1 m lățime. În total, a fost cercetată o suprafață de 252,96 m² (incluzând și extinderea pentru studierea L1, la care ne vom referi mai jos). Zona care a dat cele mai multe materiale este cea dinspre nord, în vreme ce în zona sudică resturile arheologice au fost mai puțin consistente (S XII, SXIIIa; Fig. II, XII).

În cadrul campaniei de săpături din anul 1979 s-au trasat două secțiuni, S I (la care se adaugă casele Sa, Sb, Caseta N; Fig. V) și S II (și Caseta N pe latura nordică a S II; Fig. III, IV)⁸. În S I au fost descoperite materiale Cucuteni A, amestectae cu fragmente ceramice mai târzii. Pe latura de est a secțiunii a fost identificată și o aglomerare (de circa 1,70 x 1m) de lipituri de la pereți cu urme de nuiete și pari sau bețe ceva mai răsfirate, mai compacte spre sud. Aceste resturi au fost interpretate ca aparținând unei locuințe Cucuteni care s-a prăbușit în râpă.

Fără îndoială, descoperirile cele mai importante ale acestei campanii au fost oasele umane dispersate și mormintele de inhumație (Fig. IV) care au apărut în S I și pentru elucidarea cărora au fost trasate și câteva case.

M1 (Fig. IV), pentru care nu s-a putut delimita groapa, conținea un craniu de copil și un humerus. Primele oase au fost descoperite la -0,85/90 m; nu departe de ele au mai fost găsite o calotă craniană umană, coaste și un humerus. În lărgirea dinspre sud au mai apărut câteva oase de la picioare, oase iliace și o vertebră. În preajma acestui mormânt de copil au fost descoperite mai multe fragmente ceramice Cucuteni A.

M2 (Fig. IV) a fost identificat la circa 0,50 m de vertebra din M1 și ceva mai jos (cu circa 15 cm), fiind deranjat și incomplet. Au fost descoperite o calotă craniană de adult, sub care a apărut un omoplat, o parte dintr-un humerus stâng, iar ceva mai departe câteva coaste. Sub calota craniană au mai apărut și câteva falange metacarpiene de la mâini. La răzuirea zonei, în dreptul taluzului de nord a fost observată o groapă ovală alungită (M2). Mormântul menționat nu avea inventar.

M3 (Fig. IV) a fost descoperit în caseta Sb, dar, din păcate, oasele au fost scoase la săpat. Oasele, descoperite la -0,75-0,80, m au aparținut unui copil, fiind vorba de un craniu și coaste (a); în preajma oaselor au fost descoperite fragmente ceramice Cucuteni A. Din profilul peretelui (-0,75 m) a mai fost recuperat un os lung de adult (b), iar mai jos, de la -0,85 m, un rest de maxilar și dinți foarte mici; ceva mai jos, la -0,95 m, a apărut o calotă craniană de copil (d).

M4 (Fig. IV) a fost identificat în aceeași zonă a M3, dar ceva mai jos de acesta, între -0,95-1,07 m. Acest mormânt a aparținut unui copil cu scheletul culcat, cu craniul așezat pe partea stângă, lângă care era și un fragment ceramic Cucuteni A. Groapa a fost observată în profilul de sud a casei Sb. Alături de craniu au mai apărut câteva coaste și un femur fragmentar. S-a observat că la nivelul acestui mormânt, spre nord și est, erau trei pietre, din care una mai mare orizontală, peste care era așezată o alta în aceeași poziție, ca și mai multe fragmente ceramice Cucuteni A, provenind probabil de la săparea gropii mormântului. De altfel, astfel de fragmente ceramice au apărut și sub pietrele menționate. Mai trebuie precizat că ceva mai la nord de pietre au mai fost descoperite câteva fragmente de oase de copil, ca și dintr-o coastă. Între casele Sb și Sa a mai apărut un os lung, la -0,90 m, provenind dintr-un deranjament.

Oasele umane au fost duse regretatei Olga Necrasov, dar nu au fost analizate, iar după moartea ei au fost pierdute din cauza mutării succesive a materialelor. Incercările noastre de a le recupera nu au dat rezultatele dorite, cu toată amabilitatea colegilor de la Centrul de Cercetări Biologice al Academiei Române – Filiala Iași.

Din păcate, descoperirea acestor morminte de inhumație și a resturilor osoase nu poate fi atribuită cu exactitate unei perioade anume. Reamintim că în arealul Cucuteni se cunosc morminte de inhumație, resturi de oase dispersate (unele și cu urme de cremație; sau chiar resturi arse), ce au apărut în diferite

⁷ În articolul de față vom folosi următoarele prescurtări: Secțiuni = S; Mormânt = M; carou = c.; locuința 1 = L1; groapă = Gr.; Institutul de Arheologie Iași = IAI.

⁸ Conform planurilor păstrate la Institutul de Arheologie din Iași și a carnetului de șantier.

contexte arheologice (în gropi, în locuințe, în afara unor complexe)⁹. Dar astfel de descoperiri au fost identificate și ulterior, în arealul Horodiștea-Erbiceni¹⁰, până în epoca dacică¹¹. În carnetul de șantier, M. Petrescu-Dîmbovița, pornind de la poziția stratigrafică a mormintelor și resturilor de oase menționate, nu excludea posibilitatea ca acestea să fie legate de o perioadă posterioară locuirii Cucuteni A, dar anterioară celei dacice de epocă La Tène.

În S I au fost identificate și cercetate și două gropi, Gr. 1 (1,25-1,50 m), și Gr. 2 (-1,10-1,50 m, spre fund doar cioburi Cucuteni A), care conțineau fragmente ceramice amestecate din perioadele menționate; în plus, în dreptul Gr. 2 a mai apărut un topor mic de silex (Fig. XVII/6), iar în interiorul ei și un idol conic mic.

În S II/1979, în carnetul de șantier păstrat se menționează prezența mai multor fragmente ceramice Cucuteni A, dar și a unor lipituri (-0,20-0,65 m), masate mai ales pe latura estică, ca și a unui idol zoomorf fragmentar¹², alături de materiale La Tène. Ultimele, mai puțin numeroase, se leagă de descoperirea, în această secțiune și în Cas. N, a unui bordei cu treaptă (-0,80-1,40 m), cu intrarea spre est¹³.

În 1980 s-au trasat mai multe case în proximitatea S I și două șanțuri, S III și S IV, care au avut ca scop extinderea investigației în zona unde au fost descoperite mormintele în 1979 și clarificarea problemelor legate de acestea. În casele 1-5/a-b/1980, ca și în cele 6-9/c-d/1980 s-au conturat câteva aglomerări și gropi (Fig. V), care conțineau fragmente ceramice Cucuteni A, pietre arse sau nu, ca și lipituri de la pereți (unele cu amprente de nuiete); în casele 6-9/c-d/1980 materialele Cucuteni A (-0,45-1,10 m) erau amestecate și cu unele fragmente ceramice mai târzii (probabil La Tène, de care se leagă și platforma de piatră din Casetă 3b). Gropile 2-3-4 conțineau fragmente de lipituri de la pereți, ca și fragmente ceramice Cucuteni, unele cu urme slabe de pictură.

În S III (Fig. VI) au fost descoperite mai multe fragmente de chirpici, de la vase Cucuteni A, ca și o groapă (Gr. 5, ce conținea doar fragmente atipice de chirpici). În ceea ce privește S IV (Fig. II), aici au apărut sporadic materiale Cucuteni A (ceramică fără pictură, așchii de silex, un fragment de la un polonic), uneori amestecate cu altele mai târzii (La Tène), fiind în afara zonei mai intens locuită din partea nordică a punctului La Dobrin.

Din acest motiv, în campania din 1981 s-au trasat mai multe secțiuni în zona nordică a punctului menționat (Fig. III), dar și pe latura sa sudică (Fig. II), pentru a se verifica existența unor eventuale morminte.

Ne vom referi în primul rând la S V și S VI/1981 (Fig. III, VII), care au fost trasate ceva mai la nord de S I/1979. Cele două secțiuni, amplasate la 50 cm una de alta, au arătat existența unui nivel cucutenian destul de bogat (-0,30-0,55 m), marcat prin mai multe aglomerări de fragmente ceramice, dar mai ales de chirpici, lipituri mai subțiri sau mai groase, uneori cu impresii de nuiete (dar nu fragmente de podele), în care mai rar apar și fragmente de pietre, pietre arse și chiar oase de animale. Complexul 1 din partea de est poate indica resturi din preajma unei locuințe cucuteniene sau poate o anexă, în timp ce Complexul 2 din S VI este fără îndoială legat de L1, la care ne vom referi ceva mai jos; unele fragmente de chirpici par să provină de la podea, având pe o parte impresii de nuiete și chiar de pari (circa 5 cm). Mai remarcăm prezența în S V a unui număr mare de lipituri de vatră provenind de la o instalație de acest tip, dezafectată. În S VI, în complexele menționate, au fost descoperiți și doi idoli zoomorfi.

Trebuie de asemenea să menționăm că, alături de ceramica cucuteniană, în partea superioară a stratului, în zona Complexului 2 (Fig. VII), au mai apărut și fragmente ce pot fi atribuite unor perioade mai târzii (Hallstatt și La Tène). De aceste perioade se leagă și descoperirea, în apropierea lipiturilor de vatră, a unei verigi de fier (Fig. XXVII/11).

În cele două secțiuni au fost identificate și patru gropi, de formă aproximativ ovală (Fig. VII), destul de sărăcicioase (Fig. VIII). În Gr. 6 (1,20 x 1 m) au apărut lipituri destul de groase, câteva oase de animale¹⁴

⁹ O sinteză a descoperirilor de acest tip din cultura Cucuteni: LAZAROVICI C.-M. *et al.* 2005.

¹⁰ DUMITROAIA 2000: 57-58.

¹¹ SÎRBU 1993.

¹² Din păcate, nu am găsit și planul cu marcarea acestei zone.

¹³ Resturile acestui bordei nu au fost desenate.

¹⁴ Oasele de animale nu au fost analizate, astfel că nu putem face prea multe aprecieri cu privire la economia acestei comunități.

și fragmente ceramice cucuteniene. Ea a fost săpată anterior amenajărilor din Complexul 1. Gr. 7, mai mare (2,20 x 1,80 m; -0,85/92-1,32 m), conținea fragmente de chirpici, iar Gr. 8 (1,42 x 1, 20 m) câteva fragmente de oase de ierbivor, ca și dintr-un vas cu urme de pictură; pe fundul ei erau doar câteva fragmente ceramice cucuteniene și fragmente de lipituri de la pereți. În Gr. 9 (0,85-0,92 m), a fost găsit doar un singur fragment Cucuteni A.

Alte două secțiuni, S VII și S VIII/1981, trasate mai spre nord de cele prezentate anterior, au pus în evidență de asemenea existența unui nivel Cucuteni consistent (Fig. IX). Cele două complexe (3 și 4) cuprind fragmente ceramice Cucuteni A, fragmente de chirpici, sporadic lipituri de vatră, pietre, pietre arse (în general de mici dimensiuni) și mai rar oase de animale. În ceea ce privește fragmentele de chirpici, trebuie să amintim că unele din ele erau mai mari, altele mai mici; au fost de asemenea identificate și fragmente cu impresiuni de nuiele provenind de la pereți. În zona complexului 4 au apărut și fragmente mici de cărbune, dar și mai multe fragmente ceramice provenind de la un vas de provizii. În S VII a fost descoperit un idol zoomorf (Fig. XX/6) și un corn de la o piesă de acest fel ruptă, iar în S VIII patru astfel de idoli (Fig. XX/3, XXI/2-4); menționăm de asemenea și descoperirea unei piese componente pentru seceră din silex (cu luciul), calcinată. Totodată, în SVIII, pe latura dinspre nord-est a fost identificată o parte dintr-o groapă, Gr. 10 (-0,70-1 m). Alături de materialele cucuteniene, au apărut și altele mai târzii (Hallstatt sau La Tène; ceramică decorată cu brâu). Din SVII provine și un vârf de săgeată cu aripioare (Fig. XXVII/3) din fier.

Locuința 1. Așa cum au demonstrat descoperirile din partea vestică a secțiunilor V-VI, VII-VIII, acestea făceau parte din ansamblul unei locuințe cucuteniene. În secțiunile trasate ulterior celor menționate, respectiv IX, X/1981 (Fig. III) s-au descoperit doar fragmente ceramice cucuteniene izolate. Așa cum se poate observa din planul locuinței (Fig. X) cea mai mare parte a resturilor ei este reprezentată de fragmente de chirpici. Conform distribuției acestora locuința pare să fi avut circa 6 x 5 m, la care pe latura de nord era probabil și o anexă de circa 3 x 2,5 m; în marginea acesteia erau mai multe fragmente ceramice. Unele fragmente de chirpici proveneau de la podeaua locuinței și aveau urme de pari de circa 5 cm grosime; conform dispunerii lor parii au fost așezați pe direcția vest-est. În două cazuri au fost sesizate aglomerări de lipituri fără pleavă, dar și fragmente de la pereți. Sporadic au fost identificate și pietre arse sau nearse. Fragmente ceramice au fost identificate mai ales pe latura de sud-vest, est, sporadic în rest și pe latura nordică, care pot fi puse în legătură cu această anexă. În ceea ce privește inventarul mărunț au fost descoperite mai multe topoare fragmentare, un percutor, câteva piese de silex, o protomă, o fusaiolă (dar mai târzie, post Cucuteni) și un număr mare de idoli zoomorfi. Așa cum se poate observa și din planul locuinței aceasta a fost deranjată chiar în zona centrală de Gr. 13. Dimprejurul gropii provin 14 idoli zoomorfi (conform planului, Fig. X); spre est de această groapă au mai fost descoperiți alți cinci idoli de același fel; izolat în marginea de vest a locuinței a mai apărut încă un idol zoomorf.

După demontarea acestor resturi ce marcau locuința și respectiv anexa, identificate la -0,35-50 m, sub acestea, la -0,70 m, în zona sudică și centrală, au apărut fragmente ceramice cucuteniene din categoria grosieră de la vase de provizii, un topor și trei gropi (Fig. X, XI). Gr. 11, de fapt o alveolă puțin adâncă, nu avea materiale arheologice. Gr.12, în formă de sac, conținea doar fragmente foarte mici de chirpici. În Gr. 13, alături de fragmente de chirpici de diferite dimensiuni, au apărut și fragmente de vase, ca și trei idoli zoomorfi (Fig. XVIII/4, XIX/2, 5).

În ceea ce privește celelalte secțiuni, XI, XII, XIIa, XIII, XIIIa, XIV și XIVa, amplasate în zona centrală și sudică a Dealului Mănăstirii /La Dobrin (Fig. II), doar două dintre ele (XII și XIIIa) au oferit informații arheologice mai consistente. Astfel, în S XII, în c. 1-2 a fost surprinsă Gr. 14 (diametrul de 1,60 m), fără inventar arheologic, care, după formă, poate indica prezența unui șanț de apărare (Fig. XIIa), care nu excludem să fie legat de așezarea cucuteniană de *La Dobrin*. În S XIIIa a fost identificată o alveolă (-1,25-2,25 m), care conținea ceramică foarte umedă Cucuteni A cu urme de pictură, fragmente de chirpici și câteva pietre (Fig. XIIb).

MATERIALUL ARHEOLOGIC

Așa cum am prezentat în scurta istorie a cercetărilor de aici, Dealul Mănăstirii /La Dobrin prezintă urme destul de consistente de locuire Cucuteni, amestecate și cu alte materiale mai târzii (din Horodiștea-

Erbiceni, Epoca Bronzului, Hallstatt și La Tène).

Inventarul arheologic din situl menționat este reprezentat în primul rând de ceramică, de diferite unelte și arme din piatră, ca și de plastică.

Ceramica cucuteniană este foarte fragmentară; sunt reprezentate mai ales categoriile grosieră și semifină (ultima predominantă), puține fragmente putând fi atribuite celei de a treia categorii, fine. Majoritatea fragmentelor din prima categorie provin de la vase de provizie, de diferite dimensiuni, uneori decorate cu barbotină (Fig. XV/4-5), cu toarte perforate. Pasta din care au fost modelate vasele conține ca liant nisip cu bobul mare, mici fragmente de carbonat de calciu și are un aspect mai ales aspru, culoarea lor fiind maroniu-gălbuie. Mai bine reprezentată este categoria semifină, modelată dintr-o pastă mai omogenă, cu nisip fin și mica. Spre deosebire de alte așezări, fragmentele de aici nu arată întreaga paletă a formelor acestei faze; apar mai ales fragmente de la cupe de diferite dimensiuni (Fig. XIII/5; 14/3-5; 15/1, 3-4), alături de care castroane (Fig. XIII/1, 6; 15/5-6), un fragment de amforă (Fig. XIII/4) și un fragment dintr-o lingură (Fig. XIII/2). Remarcăm de asemenea și prezența în L1 a unui fragment din categoria semifină decorat cu benzi incizate și mici alveole circulare, care probabil se leagă de o etapă anterioară, respectiv Precucuteni III¹⁵. Pentru categoria semifină (modelată dintr-un lut fin, levigat) amintim câteva fragmente de cupe (Fig. XIII/5). Din păcate în puține cazuri s-a păstrat decorul pictat, pe unele fragmente se mai pot observa urme de benzi roșii (Fig. XIII/1, 4-6) sau porțiuni pictate cu alb. Decorul nu poate fi reconstituit, dar pare a fi tipic fazei Cucuteni A 3 și constă mai ales din spirale.

UTILAJUL LITIC

Acesta este destul de bine reprezentat, fiind alcătuit de artefacte realizate din piatră cioplită sau piatră șlefuită. Din prima categorie fac parte piese realizate din silex de Prut (Fig. XVI/1-15, 17-21) de diferite culori (gri, alb/gri, negru/alb), una singură fiind realizată din gresie (Fig. 16/16). Ca tipuri remarcăm în primul rând un vârf de săgeată (Fig. XVI/1) cu solzi mici și bază dreaptă. Gratoarele sunt reprezentate de două exemplare realizate pe lamă (Fig. XVI/2, 11), primul având în partea dreaptă și o encoche retușată. Sunt prezente mai multe lame fragmentare cu retușe (Fig. XVI/3-5, 12-15, 19-20), unele cu luciu pe partea stângă, folosite ca piese componente pentru seceră (Fig. XVI/6-7). O altă lamă, de tip à crête prezintă retușe fine pe ambele laturi lungi (Fig. XVI/8). Patru piese pot fi interpretate ca răzuitoare, având retușe pe părțile active și fiind realizate pe așchii lamelare (Fig. XVI/16-17, 21). Un alt fragment de așchie lamelară prezintă retușe parțiale pe laturile paralele și la bază (Fig. XVI/9). Au mai fost identificate alte cinci așchii din silex și două lame toate fără retușe. Trebuie să amintim de asemenea că piesele menționate sunt de dimensiuni mijlocii-mici, patru dintre ele fiind calcinate (Fig. XVI/4-5). Din analiza acestor piese putem presupune că uneltele din piatră cioplită erau realizate în așezare, deși aceasta este la o distanță apreciabilă de zona Prutului mijlociu (circa 100 km).

Uneltele din piatră șlefuită sunt reprezentate de topoare (Fig. XVII/1-2), unele fragmentare (Fig. XVII/4-5), și dălțițe (Fig. XVII/3, 7), la care se adaugă mai multe percutoare și frecătoare (care nu au fost ilustrate). Materialele folosite la realizarea topoarelor și dălților nu au fost determinate. Ele sunt de culoare cenușie și gălbui cenușie.

Remarcăm și un topor din silex (Fig. XVII/6) de culoare bej cu mici spoturi albe, lucios, ce poate fi legat de nivelul sporadic post Cucuteni din zonă.

PLASTICA ANTROPOMORFĂ ȘI ZOOMORFĂ

Plastica antropomorfă este reprezentată doar de un fragment dintr-un idol antropomorf (Fig. XV/11), mai precis din zona șoldului, motiv pentru care îl atribuim unui idol masculin.

Au fost de asemenea descoperiți și câțiva idoli conici, întregi (Fig. XV/9-10) sau fragmentari.

Comparativ cu plastica antropomorfă, cea zoomorfă este foarte bine reprezentată. Au fost descoperite 37 de piese, din care 35 idoli zoomorfi, la care se adaugă două protome în formă de corn, care puteau proveni și de la aplicații de pe vase, sau de la alți idoli zoomorfi care nu au fost găsiți. Remarcăm de

¹⁵ PETRESCU-DÎMBOVIȚA, VĂLEANU 2004: 160, atribuie acest tip de decor tot unei supraviețuirii Precucuteni.

asemenea faptul că alte categorii din plastica zoomorfă (vase zoomorfe, vase cu caracter zoomorf) nu sunt ilustrate până acum de descoperirile din acest sit.

În ceea ce privește locul de descoperire al idolilor zoomorfi, ei provin din L1 (21: Fig. XVIII/1-3; XIX/1, 3-4; XX/2, 4-5; XXI/1; XXIII/1-2; XXIV/1-5; XXV/1-4), din Gr. 13 (trei: Fig. XVIII/4; XIX/2, 5), din zona Complexului 2, spre L1 (patru: Fig. XXII/1-4), dar și din secțiunile ce au fost trasate în jurul L1, S VI (doi: Fig. XXIII/3-4), S VIII (patru: Fig. XX/3; XXI/2-4), S VII (unu: Fig. XX/6); un singur idol zoomorf a fost descoperit în S II (Fig. XX/7). Așa cum am menționat și cum se poate observa și din planul L1 (Fig. X), mare parte din idolii zoomorfi au fost descoperiți în preajma Gr. 13.

Pentru realizarea acestor piese am remarcat că s-a folosit un lut relativ fin, ce conținea în compoziție și nisip, mica, cioburi pisate, mai rar fragmente de vegetale sau fragmente de carbonat de calciu. Din piesele descoperite câteva prezintă urme de angobă roșie (trei) sau albă (una). De asemenea menționăm că nouă din idoli au urme vizibile de ardere secundară, uneori pasta fiind chiar zgurificată. Este hazardat să facem presupuneri cu privire la această ardere secundară, dacă ea a fost accidentală sau intenționată.

În ceea ce privește modelarea acestora ea este în general realistă (Fig. XVII-XIX-XX/2, 5; XXI-XXIV-XXV/2-4), doar câteva piese fiind realizate foarte sumar sau mai neglijent (Fig. XX/6, XXV/1). De aici putem trage concluzia că idolii au fost realizați de un meșter talentat, care a vrut să scoată în evidență anumite trăsături morfologice. Este destul de dificil să precizăm cu exactitate animalele reprezentate, dar ele redau mai ales ovi-caprine. Dacă interpretările noastre nu sunt eronate prima categorie este reprezentată de circa 22 de exemplare (14 oi: Fig. XIX/1; XX/1; XXI/1-2; XXIII/1, 3-4; XXIV/1-4; XXV/1-3 și nouă berbeci: Fig. XVIII/1; XIX/1-3, 5; XXII/1-4), iar cea de a doua de doar șapte piese (un țap și șase capre: Fig. XVIII/2-3; XX/5; XXIII/2; XXIV/5; XXV/4), alte șase nefiind identificabile. Referitor la dimensiunile idolilor cei mai mulți se încadrează în categoria mijlocie (între 4-7 cm lățime și 2,2/5 cm înălțime), două piese fiind mai mici (2,8 x 1,6 și 3,9 x 2,1 cm) și doar unul mai mare, țapul (8,6 x 6 cm; Fig. XVIII/4). Acest ultim idol este realizat cu mult realism, coarnele fiind răsfărânte și arcuite, iar două pastile de lut au fost aplicate pentru a marca ochii. Remarcăm de asemenea faptul că 20 de idoli zoomorfi sunt întregi, pentru restul lipsind diferite părți din corp (Fig. XX/2, 4, 7; XXI/3-4), ruperea lor fiind legată de un moment anterior descoperirii.

Acești idoli sunt fără îndoială legați de practicile magico-religioase ale comunităților cucuteniene, implicate mai ales în cultivarea plantelor și creșterea animalelor, despre care au scris mai mulți autori¹⁶.

Comparând descoperirile din situl La Dobrin cu cele din alte așezări contemporane sau nu putem sesiza în primul rând realismul modelării, chiar grija cu care au fost realizați idolii zoomorfi, ele putând sugera existența unui meșter deosebit de talentat, astfel că statuetele de aici se numără printre cele mai expresive artefacte de acest tip. Atrage atenția de asemenea și numărul mare de piese descoperite într-un spațiu relativ delimitat, anume L1 și zona imediat apropiată ei, ceea ce presupune credem noi expresia clară a unor practici magico-religioase legate de fertilitate și cultul turmelor, dar care nu sunt dublate și de alte elemente de inventar. O scurtă trecere în revistă a descoperirilor din alte așezări investigate complet sau parțial subliniază caracterul descoperirilor din situl în discuție.

Astfel, spre deosebire de cercetările integrale de la Trușești, unde au fost descoperiți doar 65 idoli zoomorfi (majoritatea provenind din faza Cucuteni A), unde predomină ovicaprinele¹⁷, la Hăbășești numărul acestora este mult mai mare, 420 (150 aproape întregi), mulți reprezentând cornute (respectiv boi, oi și țapi)¹⁸, iar pentru Cucuteni-Cetățuia nu este precizat numărul pieselor descoperite, dar ele nu reprezintă realizări plastice deosebite¹⁹.

¹⁶ MATASĂ 1946; NIȚU 1972; DUMITRESCU VL. 1979: 89-91; MARINESCU-BÎLCU 1981: 68-69, Fig. 196.1-24, 197.2-5, 8; DUMITRESCU, VULPE 1988: 46-47; ČERNÝŠ 1982: 241-252; PETRESCU-DÎMBOVIȚA *et al.* 1999: 533-539; MARINESCU-BÎLCU, BOLOMEY 2000: 141-149, Fig. 172-177; PETRESCU-DÎMBOVIȚA, VĂLEANU 2004: 263-266; LAZAROVICI C.-M. *et al.* 2009: 83; BODI 2010: 201-215; LAZAROVICI, LAZAROVICI 2012: 297-298; ȚURCANU 2013: 68-79, Pl. 165-173 ș.a.

¹⁷ PETRESCU-DÎMBOVIȚA *et al.* 1999: 533.

¹⁸ DUMITRESCU H. 1954: 422-433.

¹⁹ Nici în cazul săpăturilor lui H. Schmidt, dar nici al celor mai recente: PETRESCU-DÎMBOVIȚA, VĂLEANU 2004: 263-266, Fig. 221-222.

MATERIALE DIN ALTE EPOCI

Perioada post Cucuteni, respectiv Horodiștea-Erbiceni, este ilustrată de materiale sporadice, din care cele mai reprezentative sunt fragmente dintr-un castron cu buza reliefată și gâtul ușor adâncit (Fig. XXVI/1-2) și un topor-daltă, trapezoidal, din silex de culoare gălbui-bejulie (poate din zona Nistrului – Naslavcea) (Fig. XVII/6). Castronul menționat a fost pictat în interior cu roșu și care are ca decor un șir de mici alveole circulare.

În ceea ce privește toporul-daltă din silex, amintim că astfel de exemplare au fost descoperite în așezări Horodiștea-Erbiceni (60 exemplare)²⁰, dar și în morminte aparținând culturii amforelor sferice (17 exemplare)²¹, iar alte piese de acest tip nu au fost descoperite în condiții stratigrafice sigure care să permită atribuirea lor clară. Acest tip de artefacte, cu o largă circulație (din Tracia 4700-4000 BC și până în zona Mării Baltice 4200-4000 BC) au fost interpretate de unii autori nu doar ca unelte, dar și „as items of social significance”²², simboluri ale puterii, care sugerează legătura diferitor comunități din Epoca Cuprului de-a lungul Dunării inferioare și unor râuri importante (Prut, Nistru ș. a.), până în zona de nord a Europei.

Alte fragmente ceramice descoperite în cadrul cercetărilor pot fi atribuite Epocii Bronzului (Fig. XXVI/3-13; XXVII/3-4, 10), dar și perioadelor mai târzii, Hallstatt și La Tène (Fig. XXVII/1-2, 5-9, 11-14).

CONCLUZII

Cercetările arheologice de *La Dobrin* atestă existența unei așezări secundare la o distanță de circa 1,5 km distanță de *Cetățuia*. Așezarea prezentată poate fi considerată secundară, mai ales pe baza ceramicii, care nu este de cea mai bună calitate, are slabe urme de pictură și, în general, este sărăcăcioasă și în ceea ce privește repertoriul formelor. Are un singur nivel de locuire, destul de consistent totuși, surprins în funcție de zonă între -0,32-0,60 m, afectat pe latura de est de alunecările de teren. Complexele descoperite atestă existența a cel puțin două locuințe (L1 și poate o altă locuință surpată în zona estică a S I), la care se adaugă diferite anexe (Complexul 1 din S V - S VI, care poate să fi făcut parte și din marginea unei a treia locuințe²³; Complexul 3, 4 din S VII - S VIII) folosit pentru desfășurarea unor activități casnice. De asemenea, ne întrebăm dacă șanțul descoperit în S XII (Gr. 14; Fig. XIIa) poate fi legat sau nu de această așezare. Din periegeza pe care am făcut-o pe platoul *La Dobrin*, nu se pot vedea prea multe resturi de materiale, zona era folosită pentru pășunat. Fără îndoială că folosirea acestui spațiu de comunitățile ulterioare, ca și amenajările din al doilea război mondial, au determinat afectarea nivelului cucutenian. Nu este exclus ca platoul în discuție să fi reprezentat posibilitatea de a apăra flancul sud-estic al așezării principale de pe *Cetățuia*. Datele insuficiente nu permit formularea prea multor ipoteze referitoare la economia acestei comunități, dar pe baza inventarului păstrat se poate presupune, alături de cultivarea plantelor și creșterea animalelor, prelucrarea silexului și a pietrei, ca și schimburi cu alte comunități.

BIBLIOGRAFIE

- BODI 2010 Bodi, G., *Hoisești-La Pod. O așezare cucuteniană pe valea Bahluiului*, BAM XIII, Ed. Pim, Iași.
- ČERNÝŠ 1982 Černýš, E. K., *Eneolit pravoberejnoi Ukraini i Moldavii*, in: *Eneolit SSSR, Moskva*, 165-320.
- DINU 2006 Dinu, M., *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice de la Băiceni - Dâmbul Morii, com. Cucuteni (1961-1966)*, in: Ursulescu, N., Lazarovici, C.-M. (coord.), *Cucuteni 120 - Valori universale. Lucrările simpozionului național, Iași 30 septembrie 2004*, Sedcom Libris, Iași, 31-56.
- DINU 1995 Dinu, M., *Quelques considérations sur la nécropole tumulaire daco-gétique découverte à Cucuteni (dép. de Iassy)*, in: SAA, 2, 103-126.

²⁰ DUMITROAIA 2000: 63, Fig. 45-46.

²¹ DUMITROAIA 2000: 79, 99-100, Fig. 52.1-6, 56.1-2, 57.8, 58.4, 7, 59.1-4.

²² KLIMSCHA 2007; KLIMSCHA 2011: 372, Fig. 14.

²³ Distanța dintre aceste trei locuințe ar fi fost de circa ± 6m.

- DUMITRESCU 1954 Dumitrescu, H., *Plastica zoomorfă*, in: DUMITRESCU VL. et al. 1954, 422-433.
- DUMITRESCU, VULPE 1988 Dumitrescu, Vl., Vulpe, Al., *Dacia înainte de Dromihete*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.
- DUMITRESCU 1979 Dumitrescu, Vl., *Arta culturii Cucuteni*, Ed. Meridiane, București.
- DUMITRESCU et al. 1954 Dumitrescu, Vl., Dumitrescu, H., Petrescu-Dîmbovița, M., Gostar, N., *Hăbășești. Monografie arheologică*, București, Editura Academiei R.P.R.
- KLIMSCHA 2011 Klimscha, F., *Flint axes, ground stone axes and "battle axes" of the Copper Age in the Eastern Balkans (Romania, Bulgaria)*, in: Davis, V., Edmonds, M. (eds.), *Stone Axe Studies*, III, Oxbow Books, 361-382.
- KLIMSCHA 2007 Klimscha, F., *Die Verbreitung und Datierung kupferzeitlicher Silexbeile in Südosteuropa. Fernbeziehungen neolithischer Gesellschaften im 5. und 4. Jahrtausend v. Chr.*, in: *Germania*, 85, 1-31.
- LÁSZLÓ 1969 László, A., *Așezarea daco-getică de la Băiceni (secolele IV-II î.e.n.)*, in: *ArhMold*, VI, 65-90.
- LAZAROVICI, LAZAROVICI 2012 Lazarovici, C.-M., Lazarovici, Gh., *Ruginoasa – Dealul Drăghici. Monografie arheologică*, BAM XX, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava.
- LAZAROVICI C.-M. et al. 2009 Lazarovici, C.-M., Lazarovici, Gh., Țurcanu, S., *Cucuteni. A Great Civilization of the Prehistoric World*, ed. L. Stratulat, Ed. Palatul Culturii, Iași.
- LAZAROVICI et al. 2005 Lazarovici, C.-M., Botezatu, D., Ellis, L., Țurcanu, S., *Noi resturi de oase umane în așezarea cucuteniană de la Scânteia (1994-2003)*, in: *ArhMold*, XXVI/2003, 297- 306.
- MANTU 1998 Mantu, C.-M. *Cultura Cucuteni. Evoluție, cronologie, legături*, BMA V, Piatra Neamț.
- MARINESCU-BÎLCU, BOLOMEY 2000 Marinescu-Bîlcu, S., Bolomey, A., *Drăgușeni. A Cucutenian Community*, Ed. Enciclopedică, București.
- MARINESCU-BÎLCU 1981 Marinescu-Bîlcu, S., *Tîrpești. From Prehistory to History in Eastern Romania*, BAR International Series, 107, Oxford.
- MATASĂ 1946 Matasă, C., *Frumușica, village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du nord, Roumanie*, București.
- NIȚU 1972 Nițu, A., *Reprezentările zoomorfe plastice pe ceramica neo-eneolitică carpato-dunăreană*, in: *ArhMold*, VII, 9-96.
- PETRESCU-DÎMBOVIȚA, VĂLEANU 2004 Petrescu-Dîmbovița, M., Văleanu, M.-C., *Cucuteni-Cetățuie. Săpăturile din anii 1961-1966. Monografie arheologică*, BMA XIV, Ed. „Constantin Matasă”, Piatra Neamț.
- PETRESCU-DÎMBOVIȚA et al. 1999 Petrescu-Dîmbovița, M., Florescu, M., Florescu, A. C., *Trușești, monografie arheologică*, Ed. Academiei Române, București-Iași.
- PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1984 Petrescu-Dîmbovița, M., *Cucuteni – un siècle des recherches archéologiques*, in: *Revue Roumaine*, 9, 11-16.
- PETRESCU-DÎMBOVIȚA, DINU 1975 Petrescu-Dîmbovița, M., Dinu, M., *Le trésor de Băiceni (dép. de Iassy)*, in: *Dacia*, N.S., 19, 105-124.
- PETRESCU-DÎMBOVIȚA 1966 Petrescu-Dîmbovița, M. *Cucuteni*, Ed. Meridiane, București.
- SÎRBU 1993 Sirbu, V., *Credințe și practice funerare religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Biblioteca Istros 3, Ed. Porto-Franco, Galați.
- SCHMIDT 1932 Schmidt, H., *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien. Die befestigte Siedlung mit bemalter Keramik von Steinkupferzeit bis in die vollentwickelte Bronzezeit*, Verlag Walter de Gruyter, Berlin u. Leipzig.
- ȚURCANU 2013 Țurcanu, S., *Anthropomorphic and Zoomorphic Plastic Art*, in: Kadrow, S., Trela-Kieferling, E. (eds.), *Bilcze Złote. Materials of the Tripolye culture from the Werteba and the Ogród sites*, Kraków, 53-86.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Fig. I. Location of Dealul Mănăștirii/La Dobrin, after Google Earth.
- Fig. II. General plan of the excavations at Dealul Mănăștirii /La Dobrin in the interval 1979-1981: 1, the route of the sections and cassettes in the central and southern zone; 2, the route of WW II works; 3, plan of the level curves; the eastern zone is marked by the plateau's edge.
- Fig. III. Detail of the northern sections, cassettes (1979-1981) and widening through which has been researched house 1: 1, zoomorphic idols in Pit 13 area; 2, stone; 3, burnt stone.
- Fig. IV. S I, graves M1-M4 and Pits 1 and 2: 1, pottery; 2, adobe fragments; 3, stone; 4, human bones; M3: a, child ribs; b, tooth and adult long bone; c, unspecified bone; d, skull; M1-M2: 1, S, femur; 2, tibia; 3, fibula; 4, vertebra; 6, cubitus; 7, skull; 8, humerus; 9, rib.
- Fig. V. S I/1979 with corresponding cassettes (Sa, Sb, Cas. N) and 1980 cassettes Sc, 1-5/a-b and 6-9/c-d, with the layout of archaeological remains and pits 2-4/1980: 1, ceramic fragments; 2, stone; 3, walls soldering; 4, burnt stone; 5, spindle whorls.
- Fig. VI. Ditch S III/1980 and cassettes a and b: 1, ceramic; 2, adobe fragments.
- Fig. VII. Ditches S V and S VI, squares 1-6: 1, ceramic; 2, adobe fragments; 3, stone; 4, burnt stone; 5, fragments of hearth soldering; 6, animal bones; 7, zoomorphic idols; 8, iron link.
- Fig. VIII. Profile of the NNE (54°) - ESE (18°) wall of S VI with Pits 6-7-8: 1, arable soil; 2, black soil of pea aspect; 3, old humus; 4, black-brown soil; 5, yellow soil; 6, Cucuteni A ceramic fragments; 7, stone; 8, adobe fragments.
- Fig. IX. Ditches S VIII and S VII: 1, ceramic fragments; 2, adobe fragments; 3, stone; 4, hearth soldering fragments; 5, burnt stone; 6, iron arrowhead.
- Fig. X. House 1 and pits 11-13: 1, ceramic; 2, wall fragments; 3, stone; 4, burned walls plates/soldering without chaff; 5, burnt stone; 6, zoomorphic idols; 7, adobes; 8, fragmentary axe; 9, spindle whorl; 10, flint artifacts; 11, protoma.
- Fig. XI. Profile of the long axle of House L1 (SSV 40°-NNE 8°) with pits 12 and 13: 1, arable soil; 2, soil with humus; 3, black soil of pea aspect; 4, old humus; 5, yellow soil; 6, ceramic fragments; 7, adobe fragments.
- Fig. XII. a, S XII and Pit 14 ▲; b, profile of the NNE-SSV wall of S XIIIa/1981, with the pit ▲: 1, arable soil; 2, soil with humus; 3, black soil of pea aspect; 4, old brown soil; 5, yellow soil; 6, water; 7, Cucuteni pottery with traces of painting, very wet; 8, adobe fragments; 9, stone.
- Fig. XIII. Cucuteni pottery: 1, 6, bowl; 2, spoon; 3, handle; 4, amphora; 5, cup (1, Complex 1; 2, House L1; 3, S IX; 4, S VII; 5-6, S II, Cassette N, Pit 3). Collection of Iași Institute of Archaeology (IAI).
- Fig. XIV. Semifine pottery, without painting, L1. IAI collection.
- Fig. XV. Different types of ceramic and plastic art: 1-6, semifine; 7-8, coarse; 9-11, plastic art (1-2, House L1; 3-7, Complex 4; 9, conic idol, pit 7; 10, conic idol, S VII; 11, anthropomorphic idol, layer). IAI collection.
- Fig. XVI. Artifacts of chipped stone: 1-3, 8-16, 19-21, layer; 5-6, 17, Complex 2; 4, 7, House L1. IAI collection.
- Fig. XVII. Artifacts of polished stone 1-5, 7-9 and flint, 6: 1-3, 5-9, layer; 4, House L1. IAI collection.
- Fig. XVIII. Zoomorphic idols: 1-3, House L1; 4, Gr. 13. IAI collection.
- Fig. XIX. Zoomorphic idols: 1, 3-4, House L1; 2, 5, Gr. 13. IAI collection.
- Fig. XX. Complete and fragmentary zoomorphic idols: 1, passim; 2, 4-5, House L1; 3, S VIII; 6, S VII; 7, SII. IAI collection.
- Fig. XXI. Complete and fragmentary zoomorphic idols: 1, House L1; 2-4, S VIII. IAI collection.
- Fig. XXII. Complete zoomorphic idols: 1-4, Complex 2. IAI collection.
- Fig. XXIII. Zoomorphic idols: 1-2, House L1; 3-4, S VI. IAI collection.
- Fig. XXIV. Complete zoomorphic idols: 1-5, House L1. IAI collection.
- Fig. XXV. Zoomorphic idols: 1-4, House L1. IAI collection.

- Fig. XXVI. Ceramic fragments: 1-2, Horodișteea-Erbiceni (S XI); 3-13, Bronze Age, layer. IAI collection.
- Fig. XXVII. Archaeological materials of: Bronze Age (3-4, 10); Hallstatt and La Tène periods (1-2, 5-9, 11-14): layer (1-10); S V, square 5 (11-12); S VII, square 3 (13); S XIIIa (14).

Fig. I. Localizarea punctului Dealul Mănăștirii/La Dobrin, după Google Earth.

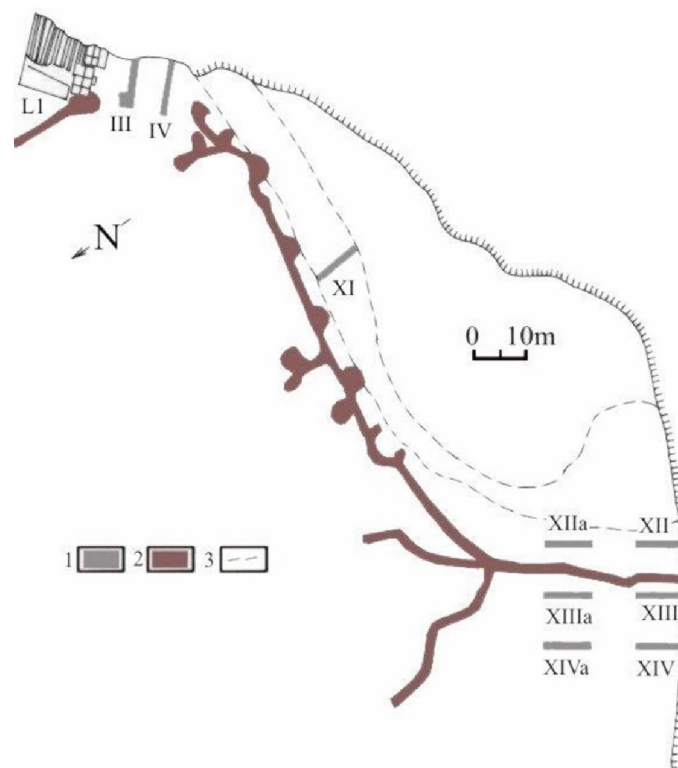

Fig. II. Planul general al săpăturilor de la Dealul Mănăștirii /La Dobrin în intervalul 1979-1981:
 1, traseul secțiunilor și casetelor din zona centrală și sudică; 2, traseul amenajărilor din cel de al doilea război mondial; 3, planul curbelor de nivel; zona estică este marcată de marginea platoului.

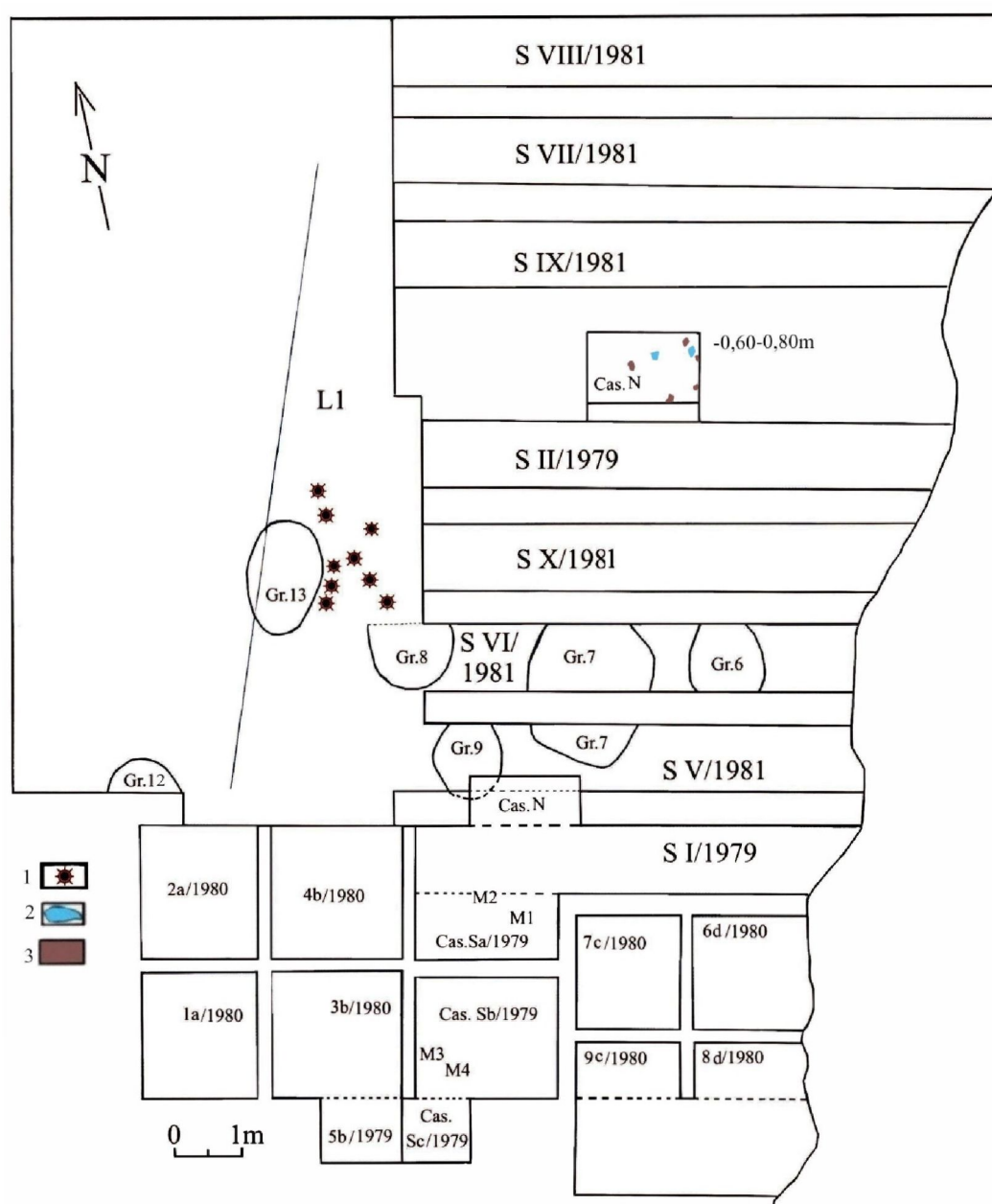

Fig. III. Detaliu cu partea de nord a secțiunilor, casetelor (1979-1981) și a lărgirii prin care a fost cercetată locuința 1: 1, idoli zoomorfi în zona Gr. 13; 2, piatră; 3, piatră arsă.

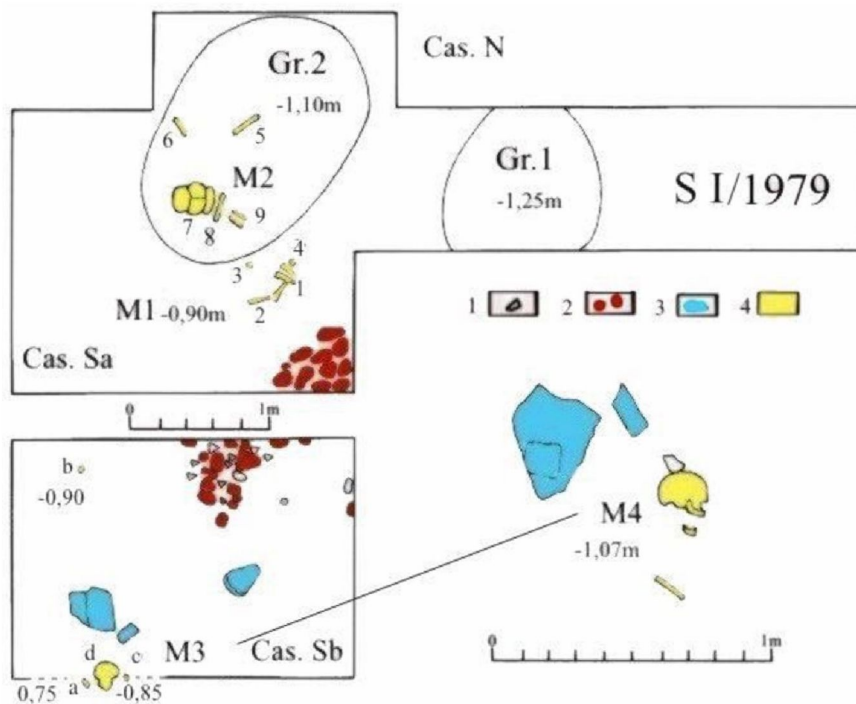

Fig. IV. S I, mormintele M1-M4 și gropile 1 și 2: 1, ceramică; 2, fragmente chirpici; 3, piatră; 4, oase umane; M3: a, coaste de copil; b, dinte și os lung de adult; c, os neprecizat; d, craniu; M1-M2: 1, 5, femur; 2, tibie; 3, peroneu; 4, vertebră; 6, cubitus; 7, calotă craniană; 8, humerus; 9, coastă.

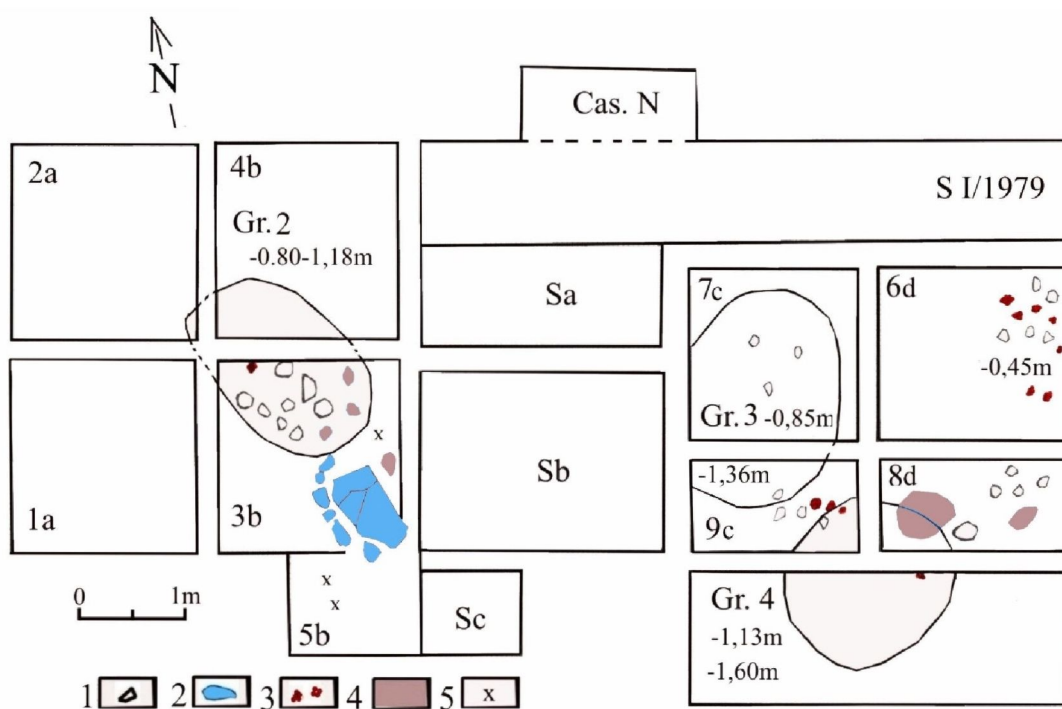

Fig. V. S I/1979 cu casele aferente (Sa, Sb, Cas. N) și casele Sc, 1-5/a-b și 6-9/c-d din 1980, cu dispunerea resturilor arheologice și a gropilor 2-4/1980: 1, fragmente ceramice; 2, piatră; 3, lipituri de pereți; 4, piatră arsă; 5, fusaiole.

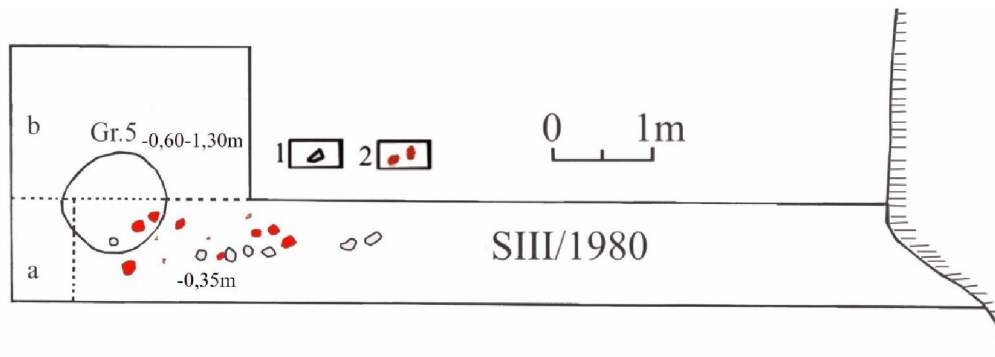

Fig. VI. Șanțul S III/1980 și casetele a și b: 1, ceramică; 2, fragmente de chirpici

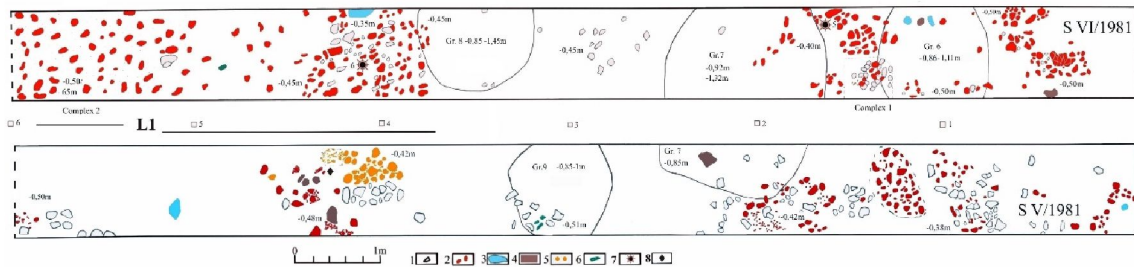

Fig. VII. Șanțurile S V și S VI, c. 1-6: 1, ceramică; 2, fragmente de chirpici; 3, piatră; 4, piatră arsă; 5, fragmente de lipituri de vatră; 6, oase de animale; 7, idoli zoomorfi; 8, verigă de fier.

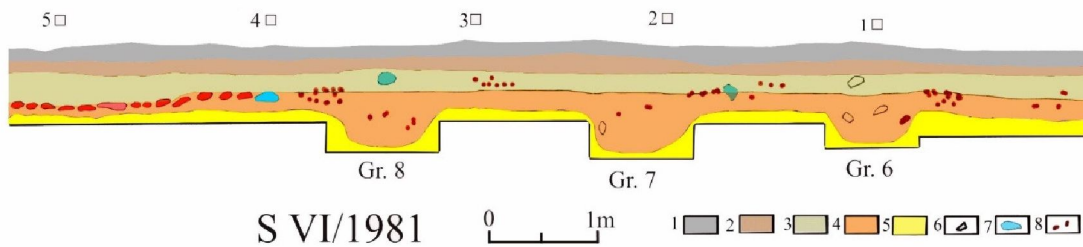

Fig. VIII. Profilul peretelui de NNE (54°) – ESE (18°) al S VI cu gropile 6-7-8: 1, sol arabil; 2, sol negru măzăros; 3, humus vechi; 4, sol negru-cafeniu; 5, strat galben; 6, fragmente ceramice Cucuteni A; 7, piatră; 8 fragmente de chirpici.

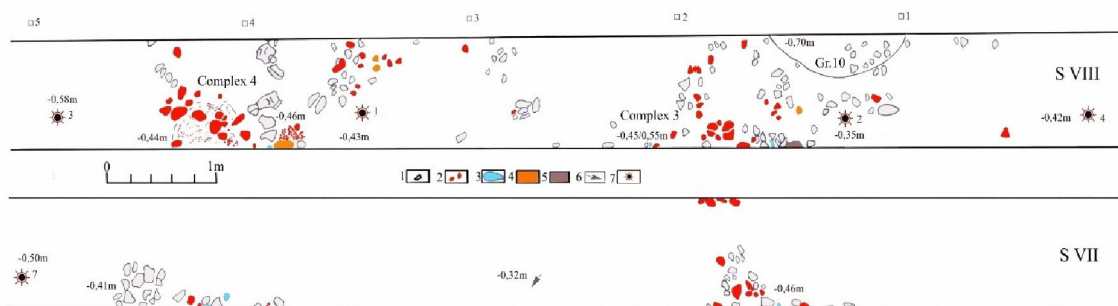

Fig. IX. Șanțurile S VIII și S VII: 1, fragmente ceramice; 2, fragmente de chirpici; 3, piatră; 4, fragmente de lipituri de vatră; 5, piatră arsă; 6, vârf de săgeată din fier.

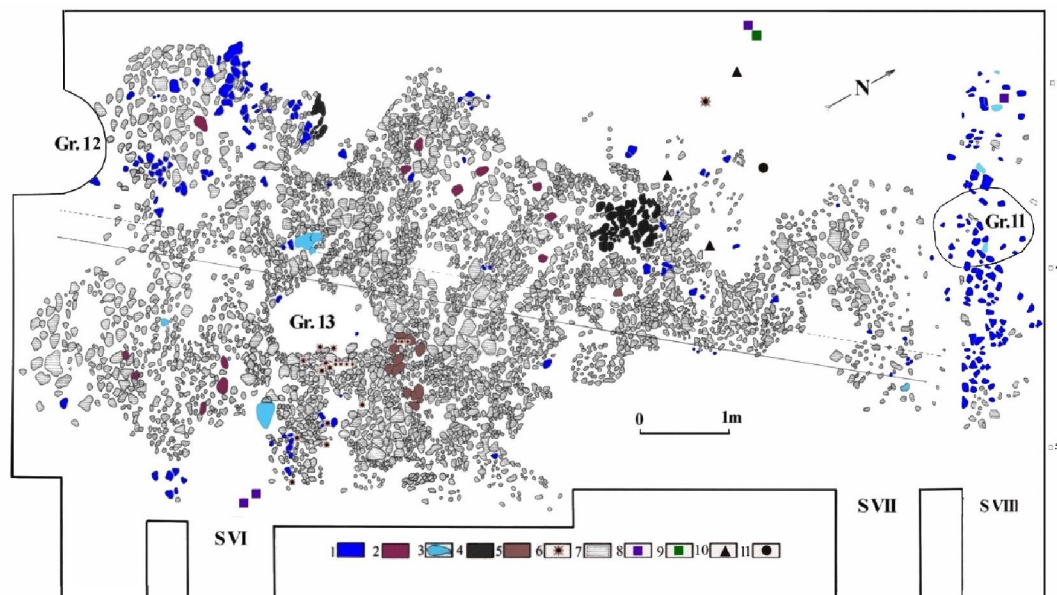

Fig. X. Locuința 1 și gropile 11-13: 1, ceramică; 2, fragmente de pereți; 3, piatră; 4, plăci arse/lipituri fără pleavă, de la pereți; 5, piatră arsă; 6, idoli zoomorfi; 7, chirpici; 8, topor fragmentar; 9, fusaiolă; 10, piese din silex; 11, protomă.

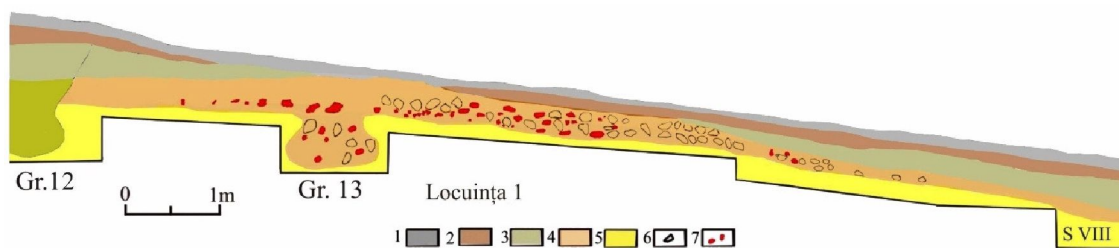

Fig. XI. Profilul axului lung al L1 (SSV 40° – NNE 8°) cu gropile 12 și 13: 1, sol arabil; 2, sol cu humus; 3, sol negru mazăros; 4, humus vechi; 5, sol galben; 6, fragmente ceramice; 7, fragmente de chirpici.

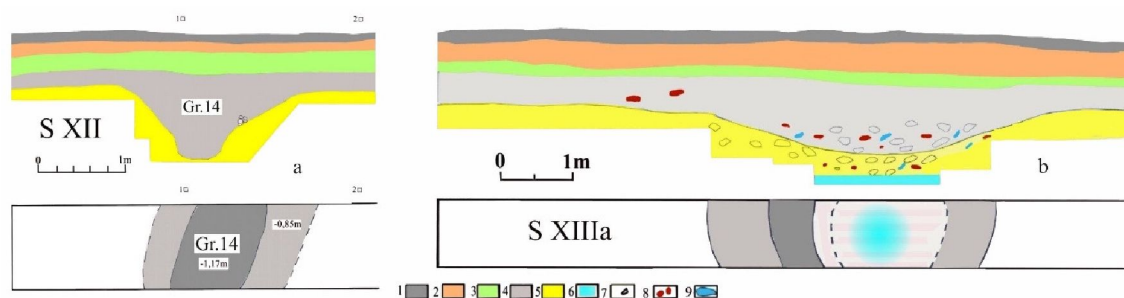

Fig. XII: a, S XII și groapa 14 ▲; b, profilul peretelui de NNE-SSV al S XIIIa/1981, cu groapa de aici ▲: 1, sol arabil; 2, sol cu humus; 3, sol brun mazăros; 4, sol vechi cafeniu; 5, sol galben; 6, apă; 7, ceramică Cucuteni cu urme de pictură, foarte umedă; 8, fragmente de chirpici; 9, piatră.

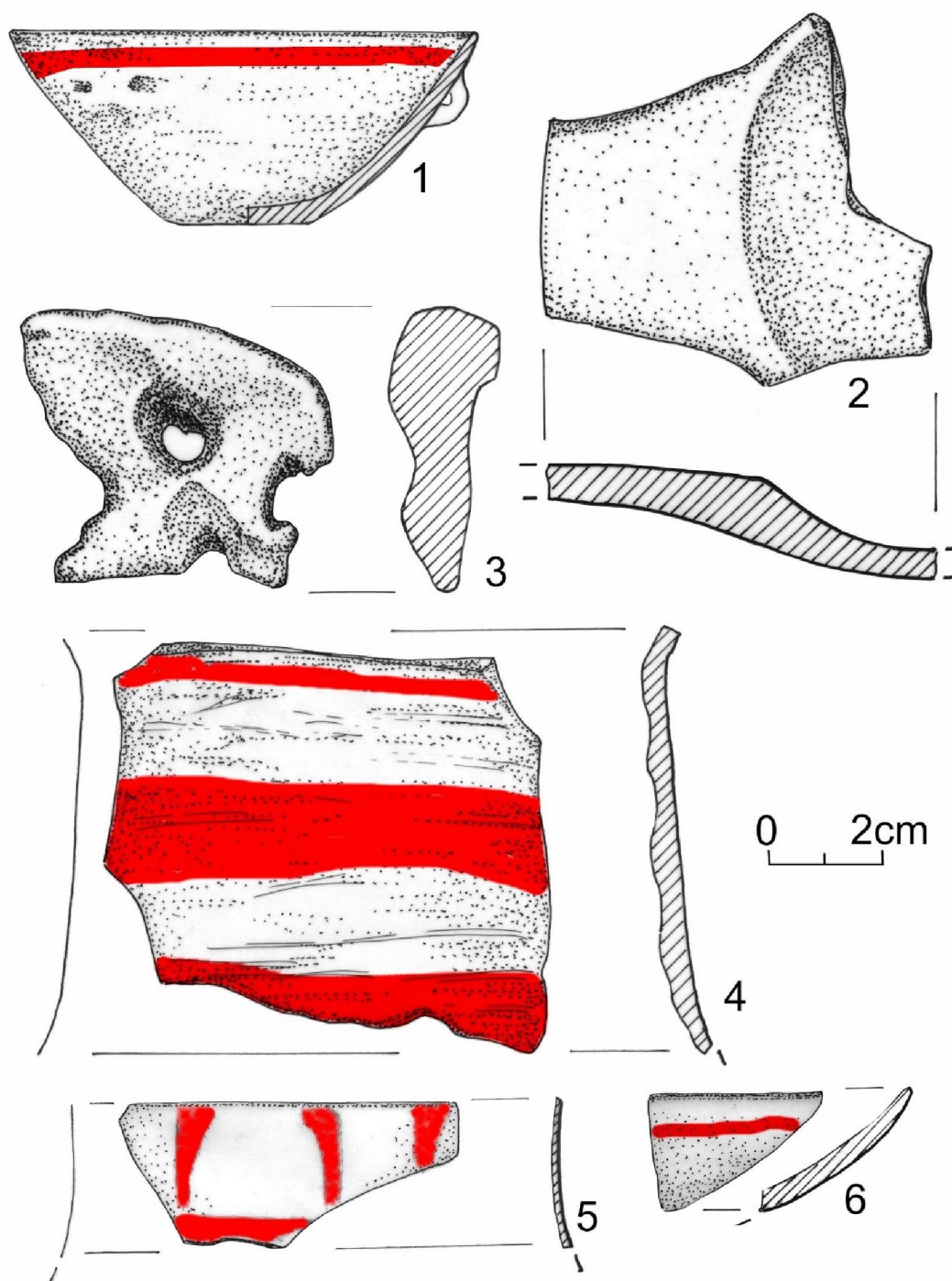

Fig. XIII. Ceramică Cucuteni: 1, 6, castron; 2, lingură; 3, toartă; 4, amforă; 5, cupă (1, Complex 1; 2, L1; 3, S IX; 4, S VII; 5-6, SII, Caseta N, Gr. 3). Colecția IAI.

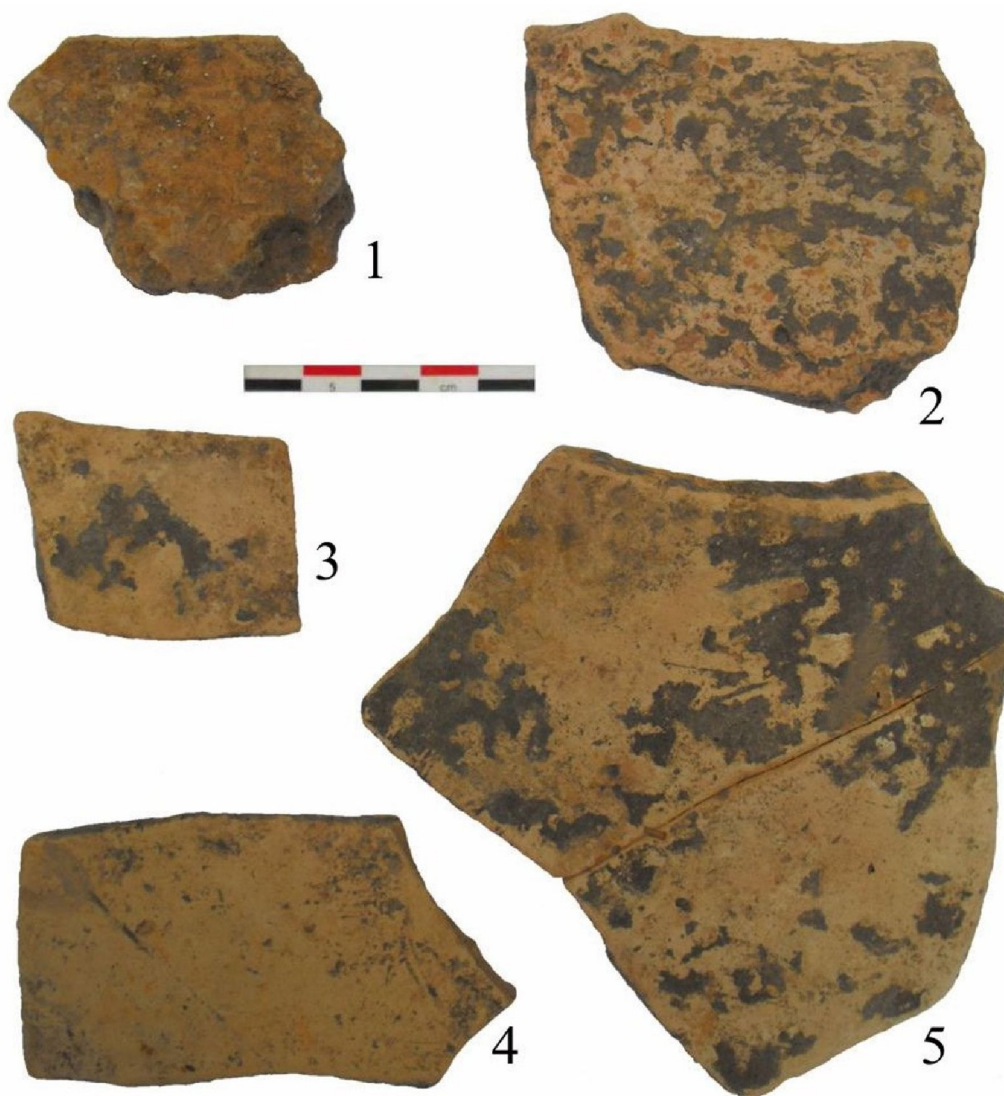

Fig. XIV. Ceramică semifină, fără pictură, L1. Colecția IAI.

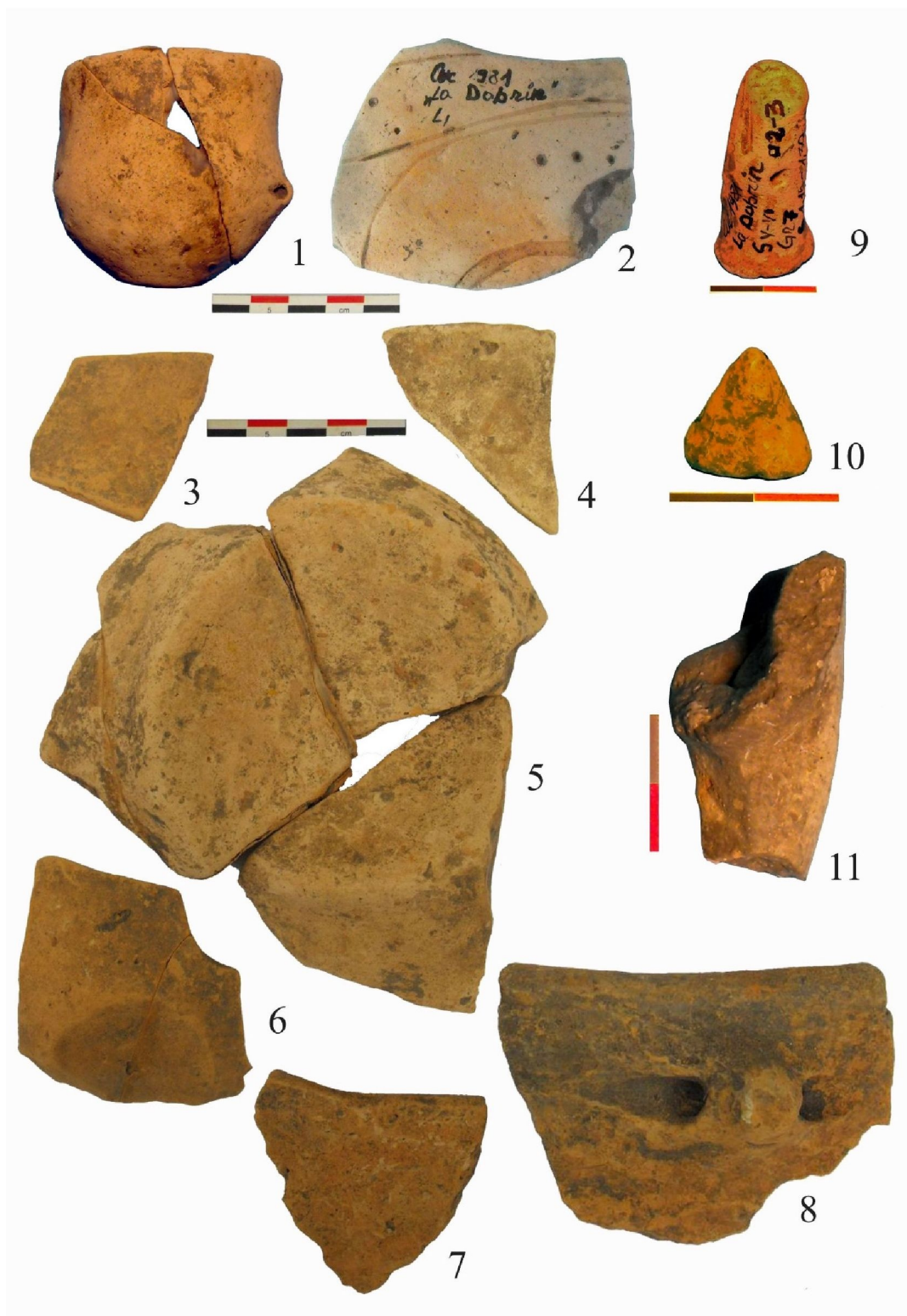

Fig. XV. Diferite categorii ceramice și plastică: 1-6, semifină; 7-8, grosieră; 9-11, plastică (1-2, L1; 3-7, Complex 4; 9, idol conic, Gr. 7; 10, idol conic, S VII; 11, idol antropomorf, strat). Colecția IAI.

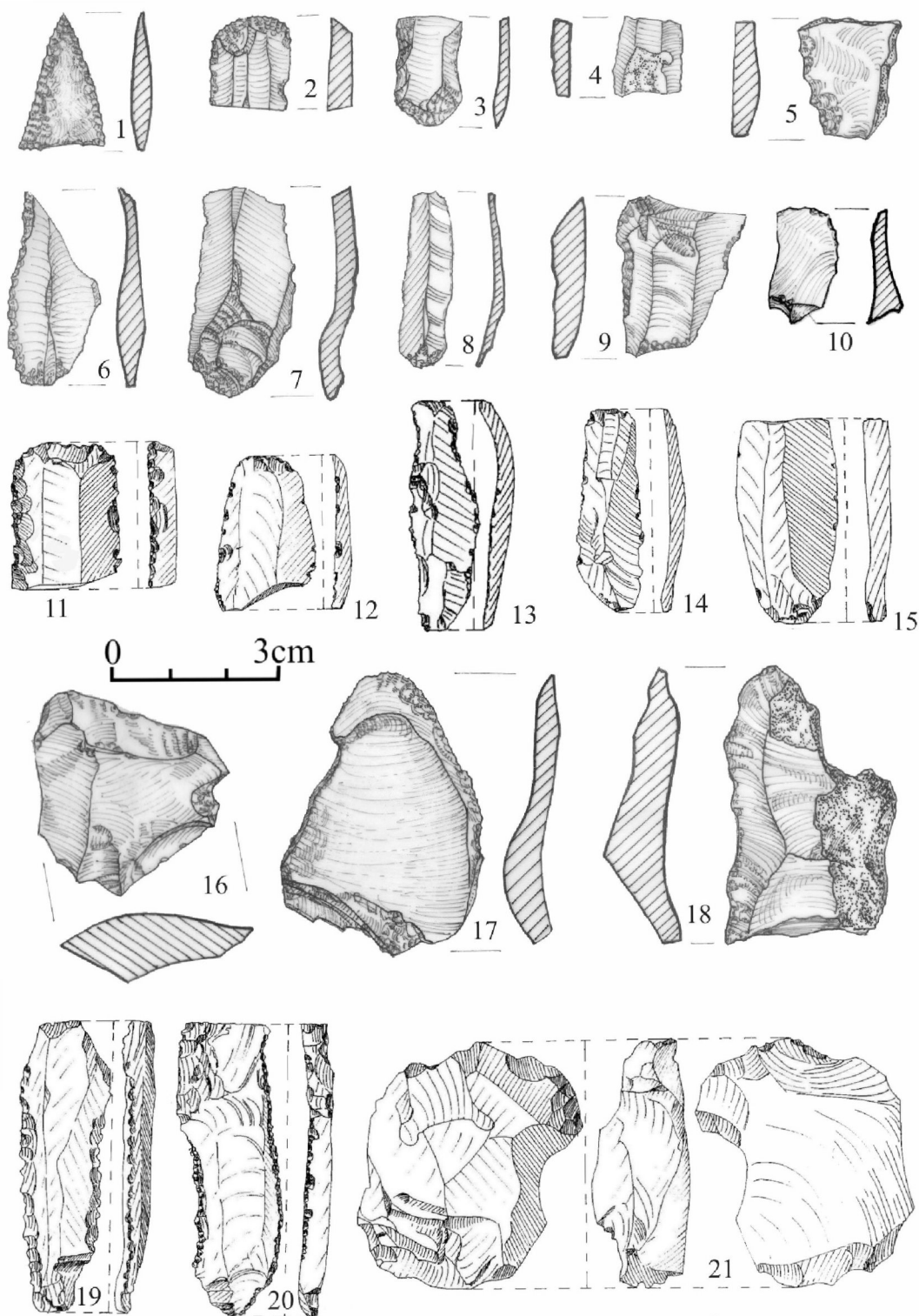

Fig. XVI. Artefacte din piatră cioplită: 1-3, 8-16, 19-21, strat; 5-6, 17, Complex 2; 4, 7, L1. Colecția IAI.

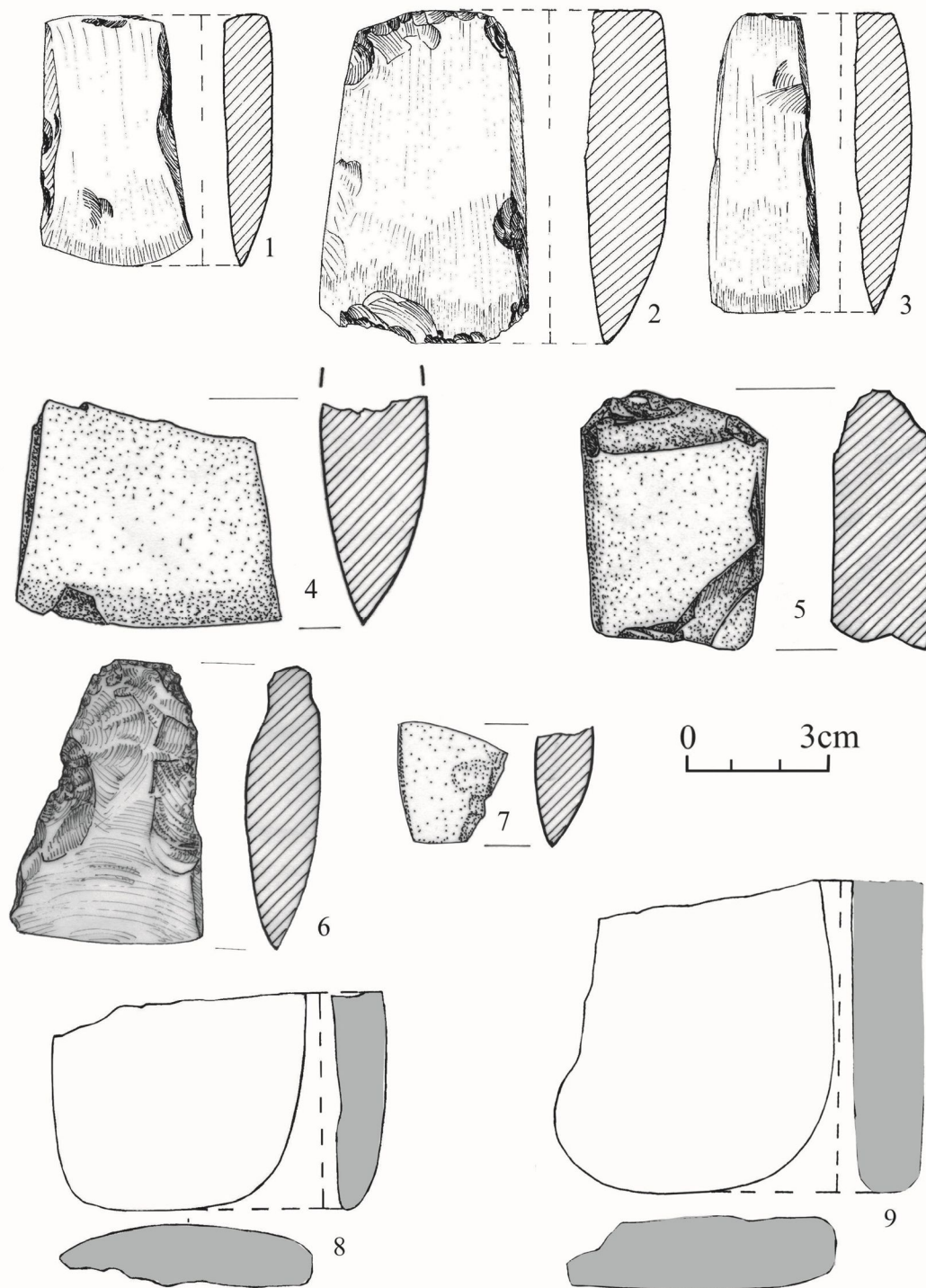

Fig. XVII. Artefacte din piatră șlefuită 1-5, 7-9 și silex, 6: 1-3, 5-9, strat; 4, L1. Colecția IAI.

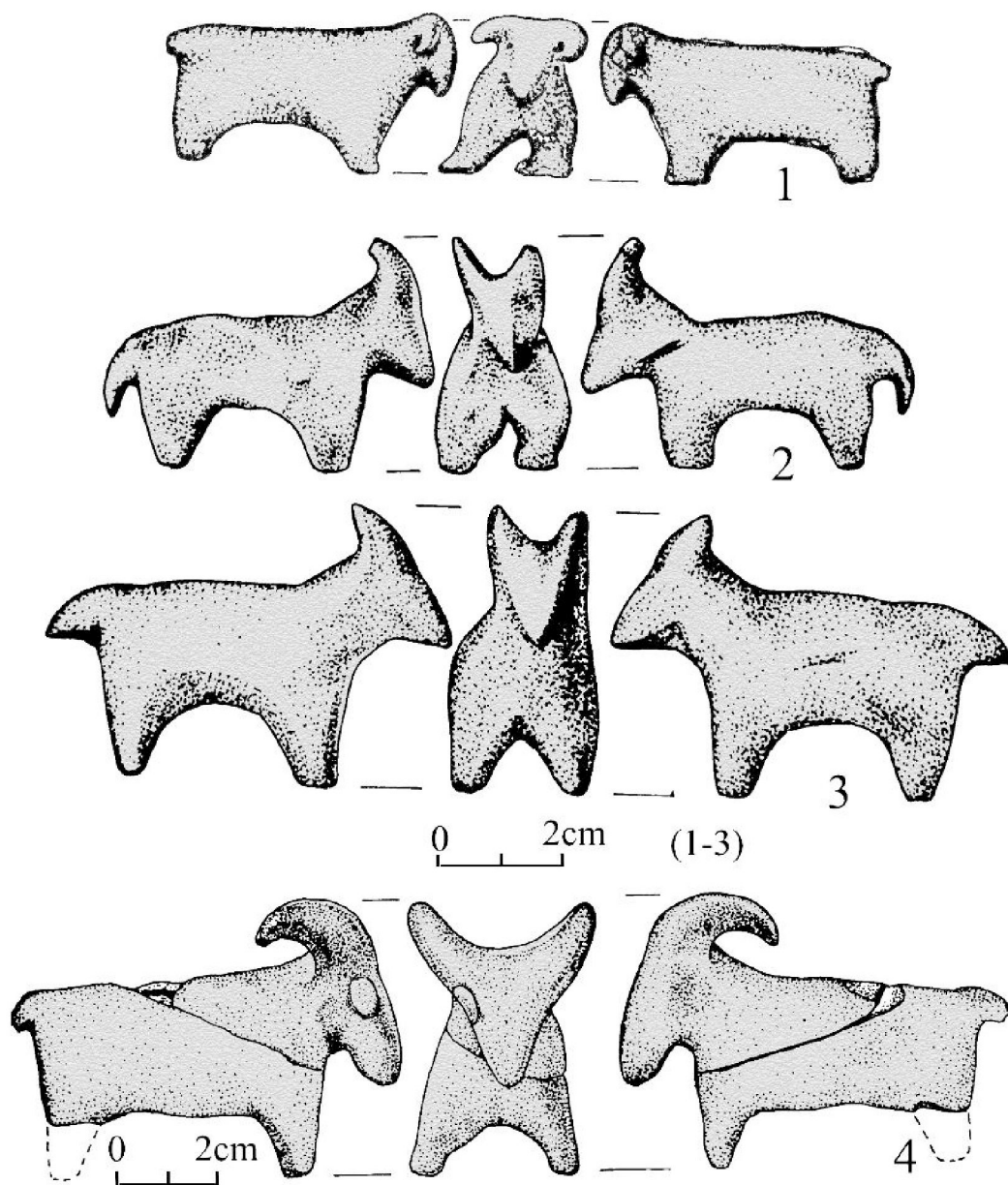

Fig. XVIII. Idoli zoomorfi: 1-3, L1; 4, Gr. 13. Colecția IAI.

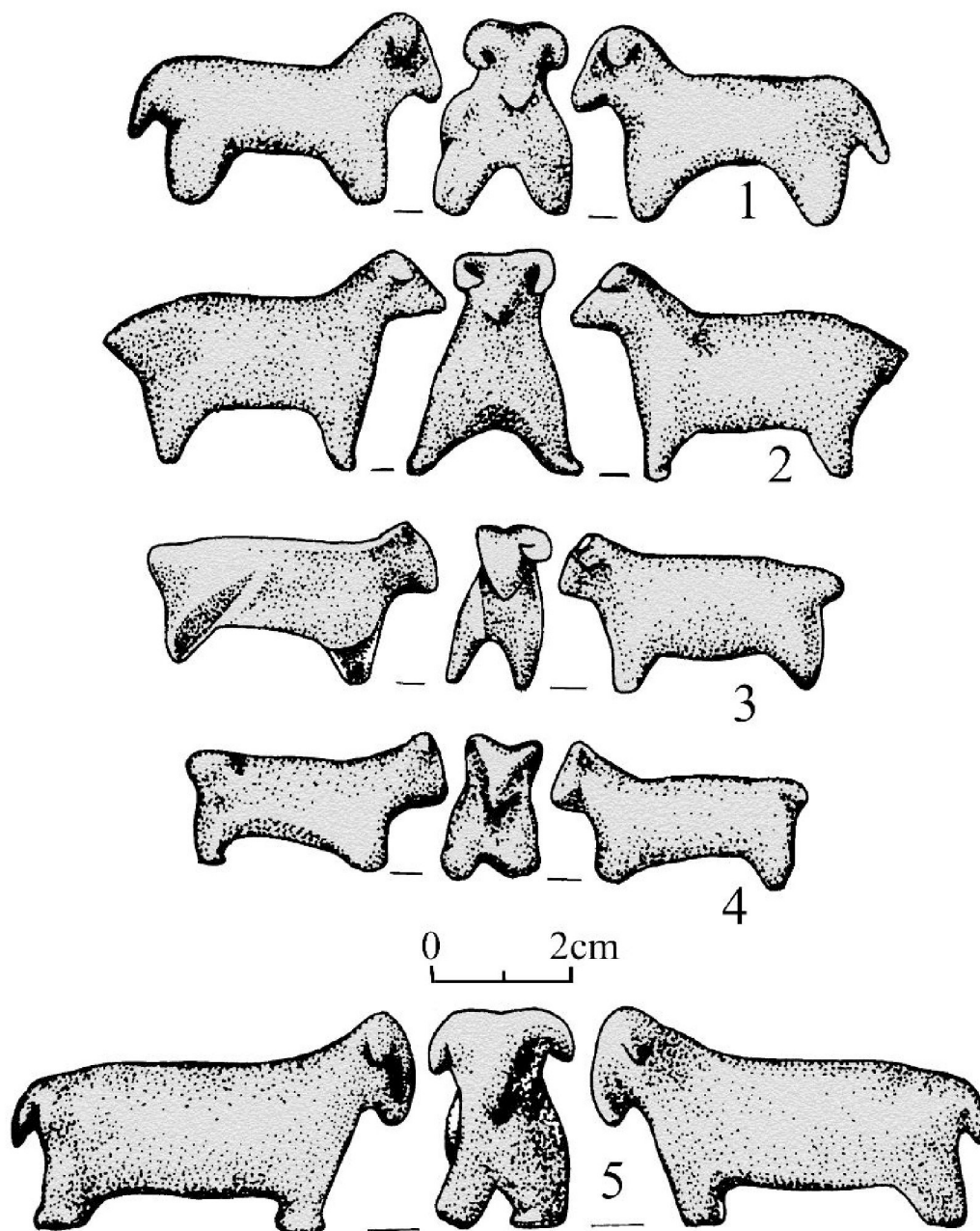

Fig. XIX. Idoli zoomorfi: 1, 3- 4, L1; 2, 5, Gr. 13. Colectia IAI.

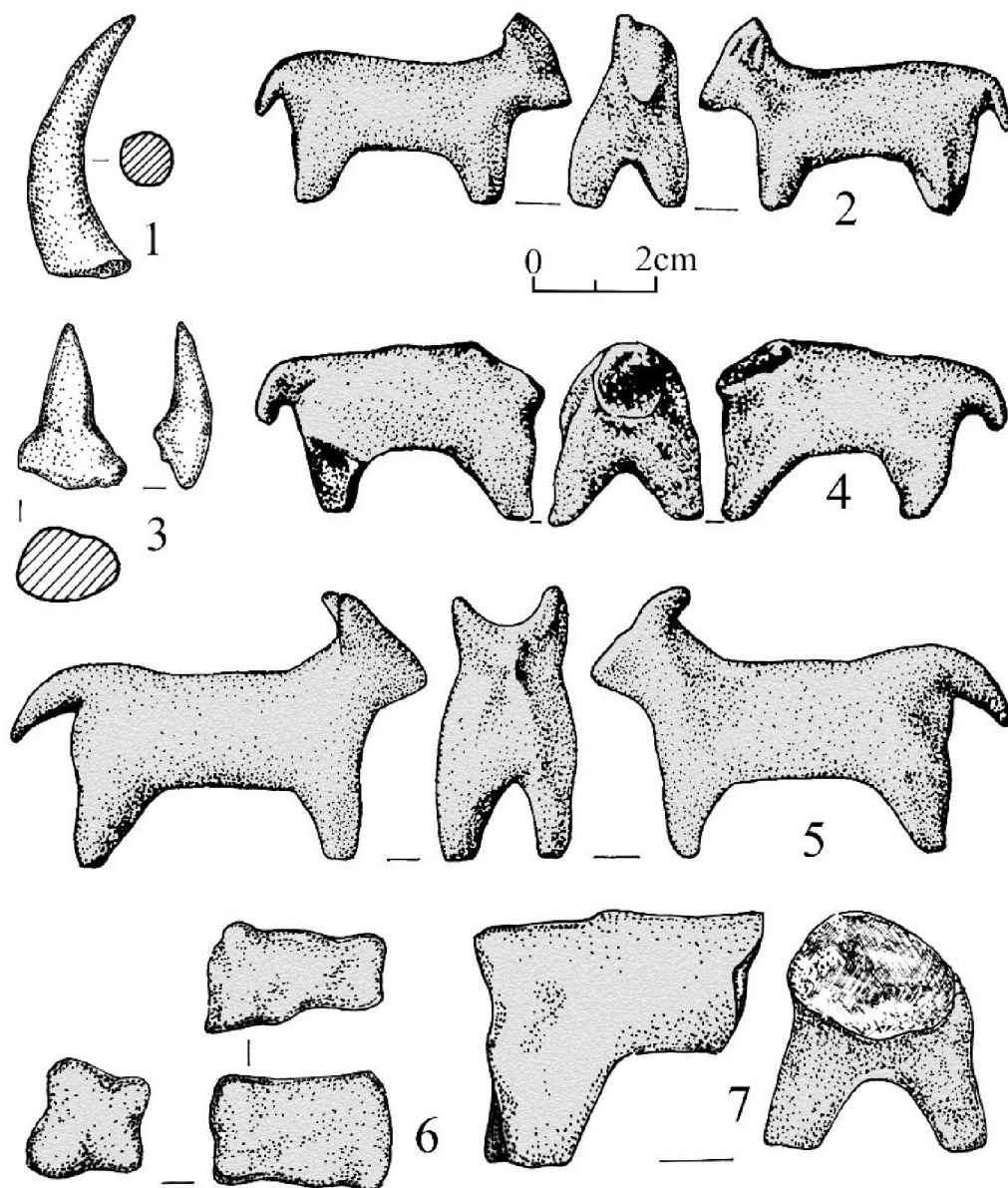

Fig. XX. Idoli zoomorfi, întregi și fragmentari: 1, passim; 2, 4-5, L1; 3, S VIII; 6, S VII; 7, SII. Colecția IAI.

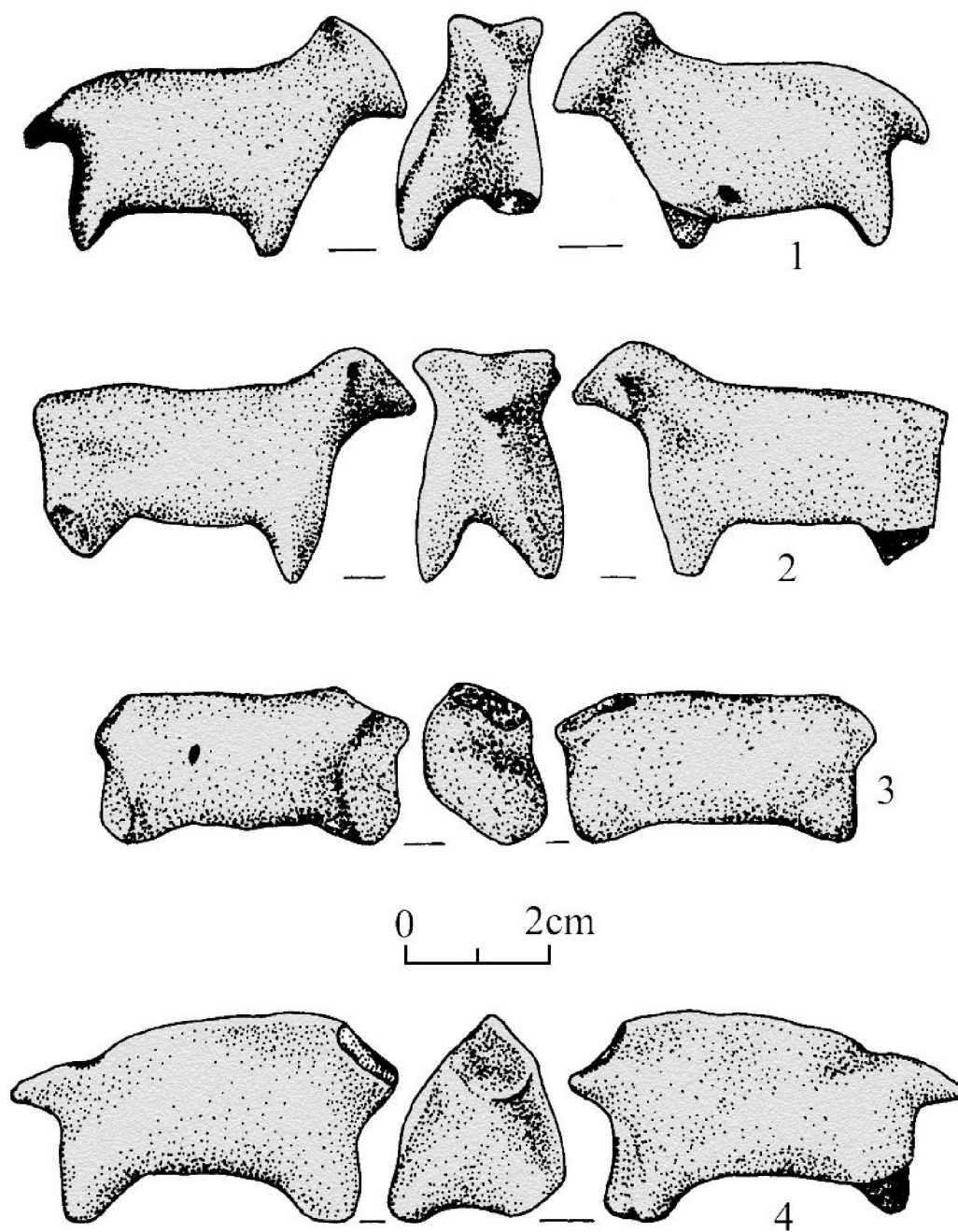

Fig. XXI. Idoli zoomorfi întregi și fragmentari: 1, L1; 2-4, S VIII. Colecția IAI.

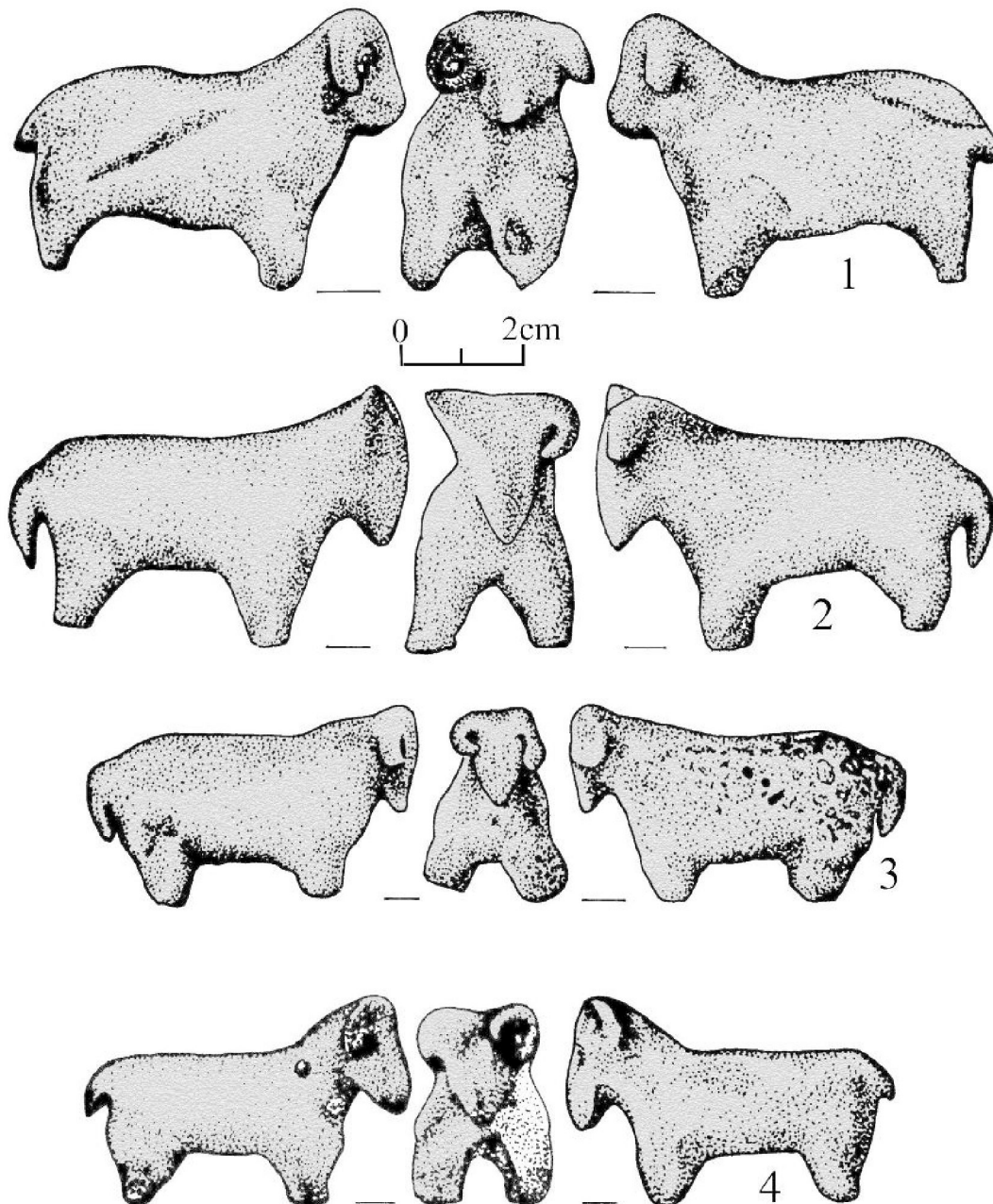

Fig. XXII. Idoli zoomorfi întregi: 1-4, Complex 2. Colecția IAI.

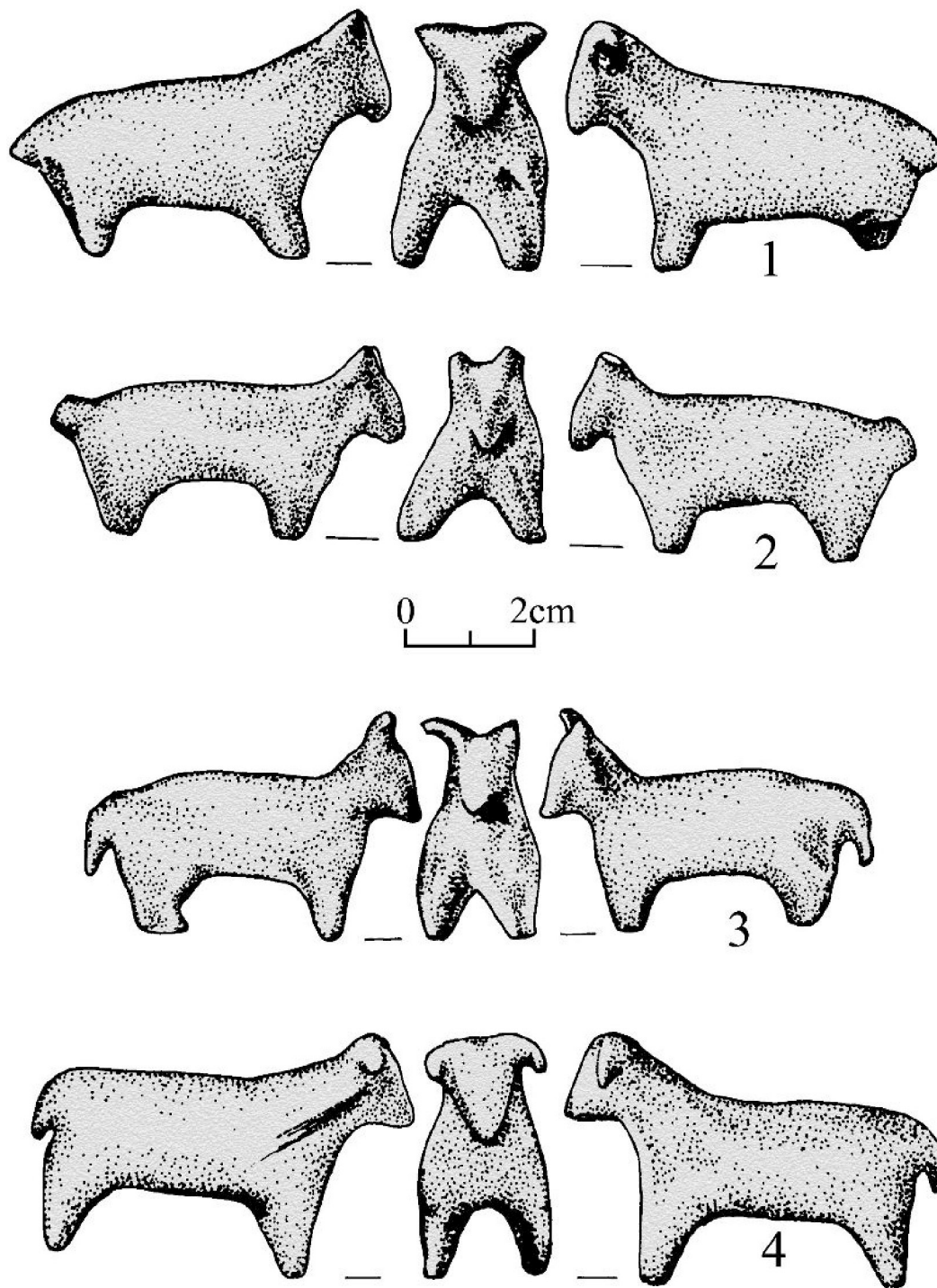

Fig. XXIII. Idoli zoomorfi: 1-2, L1; 3-4, S VI. Colectia IAI.

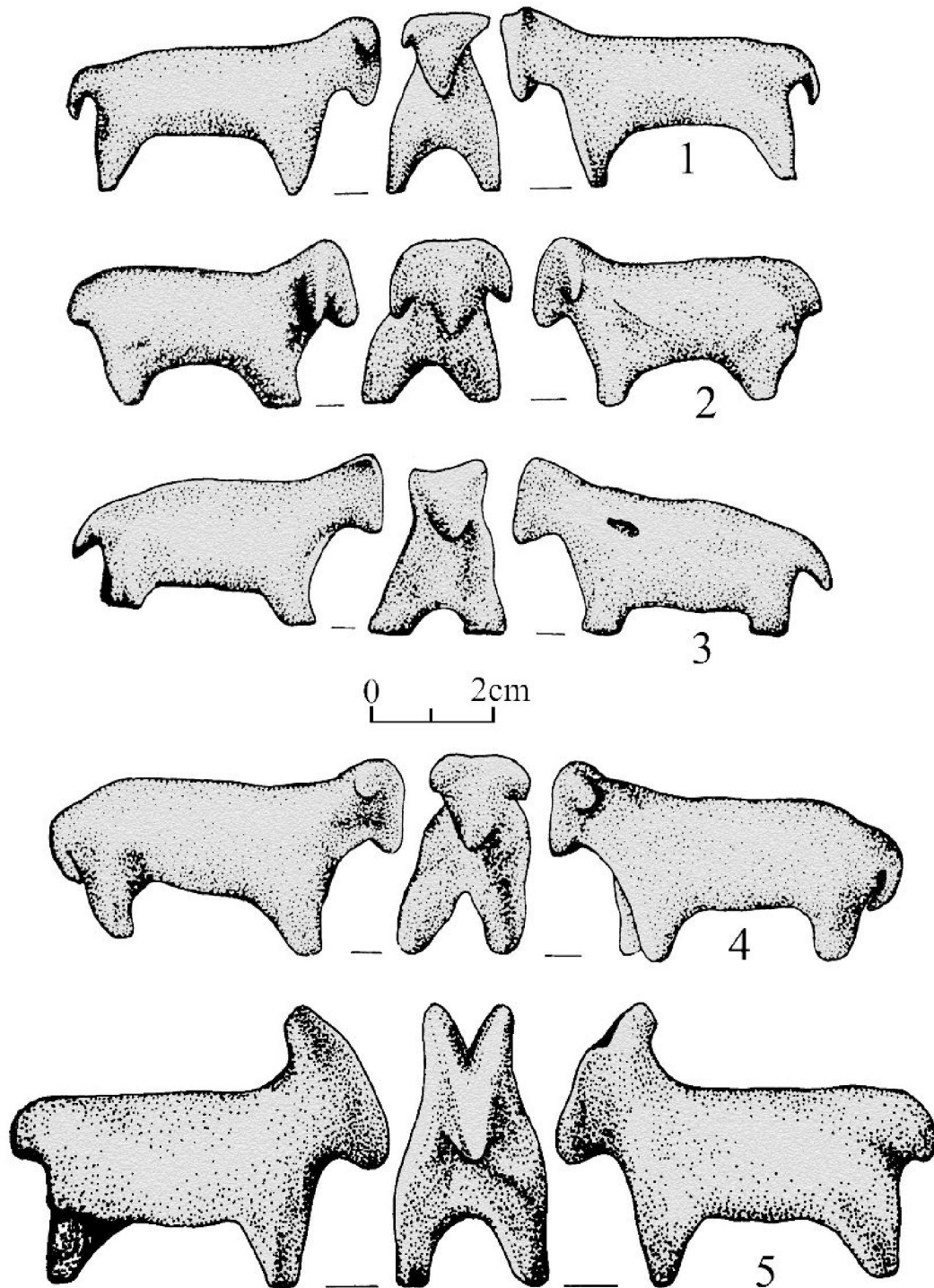

Fig. XXIV. Idoli zoomorfi întregi: 1-5, L1. Colecția IAI.

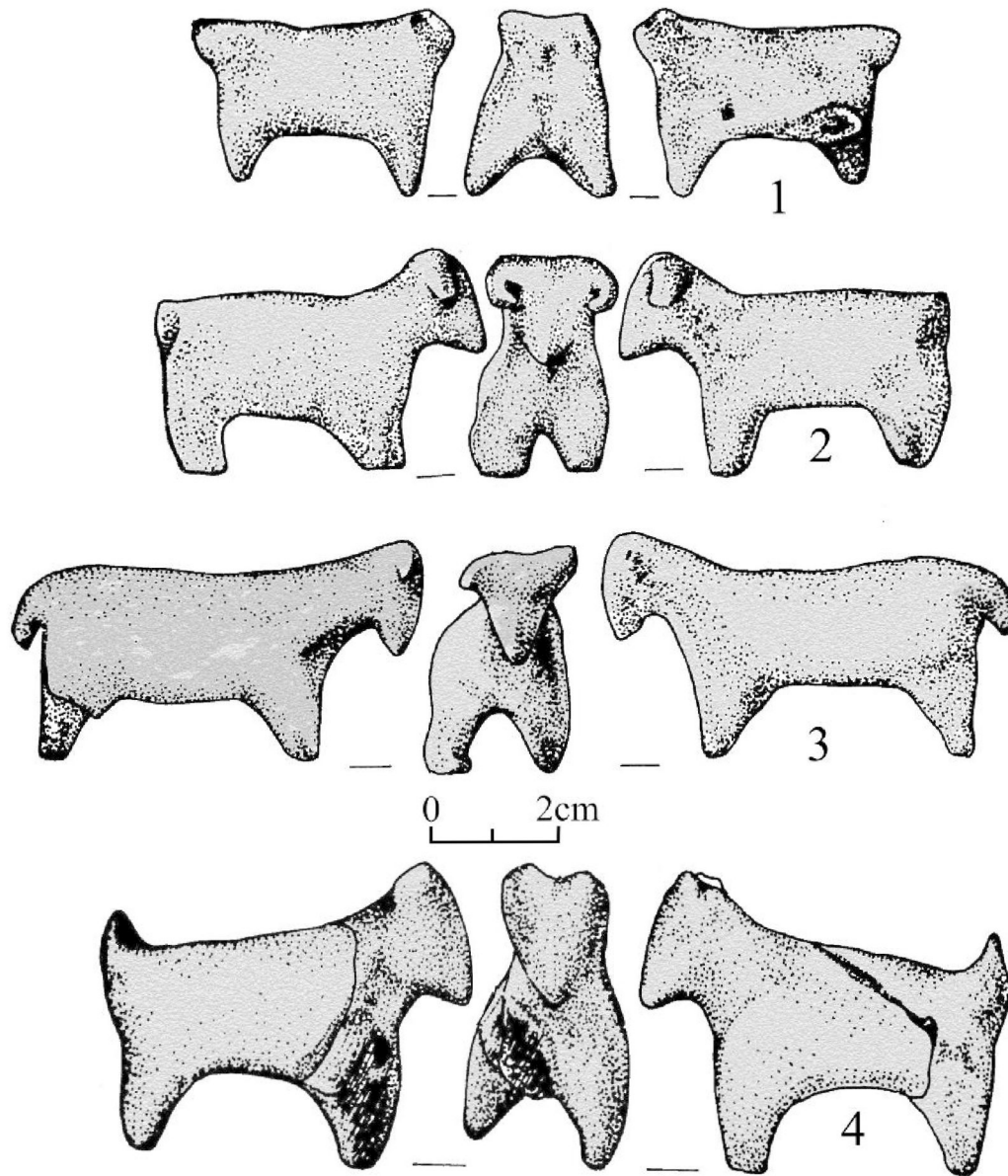

Fig. XXV. Idoli zoomorfi: 1-4, L1. Colecția IAI.

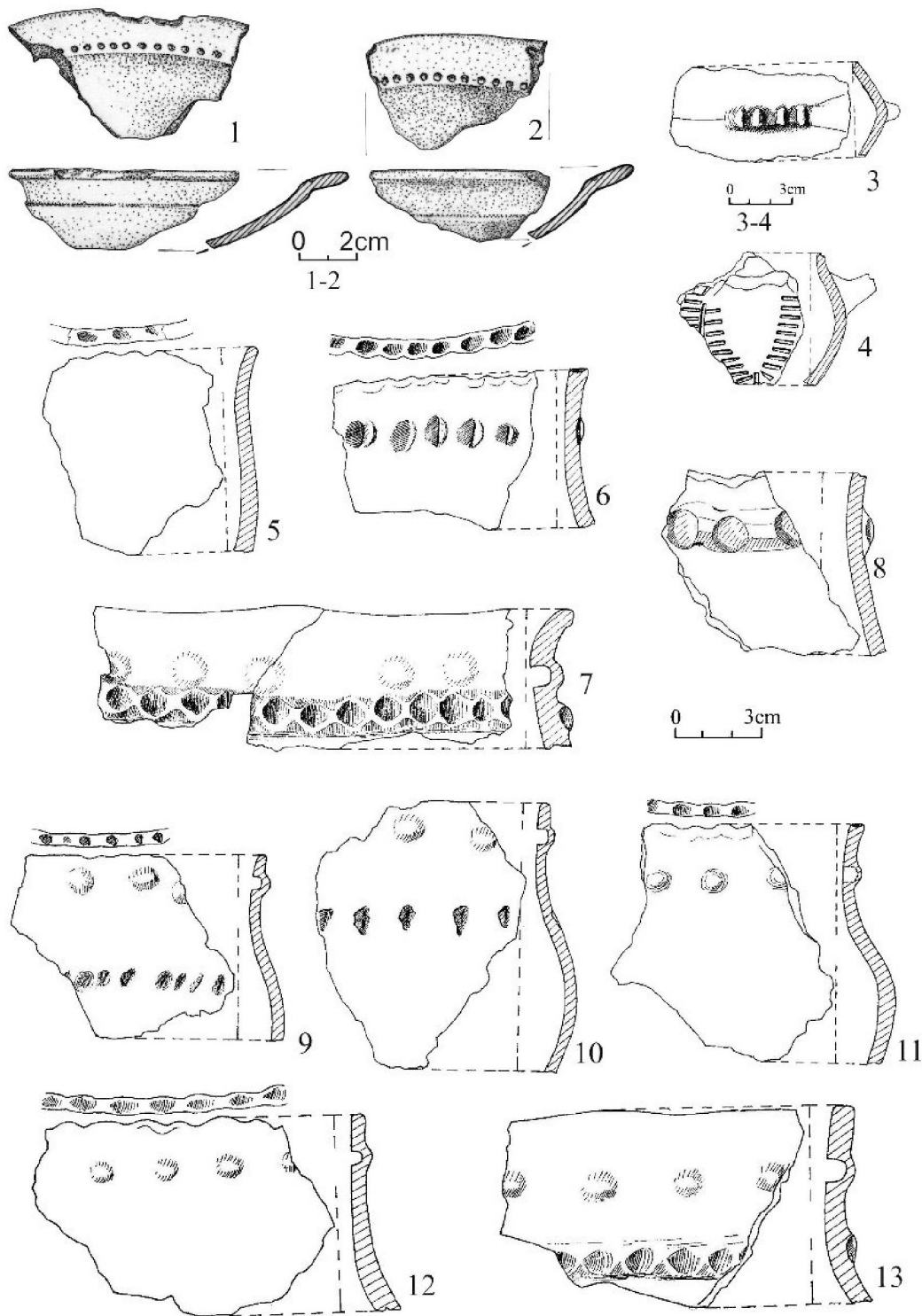

Fig. XXVI. Fragmente ceramice: 1-2, Horodiștea-Erbiceni (S XI); 3-13, Epoca Bronzului, strat. Colecția IAI.

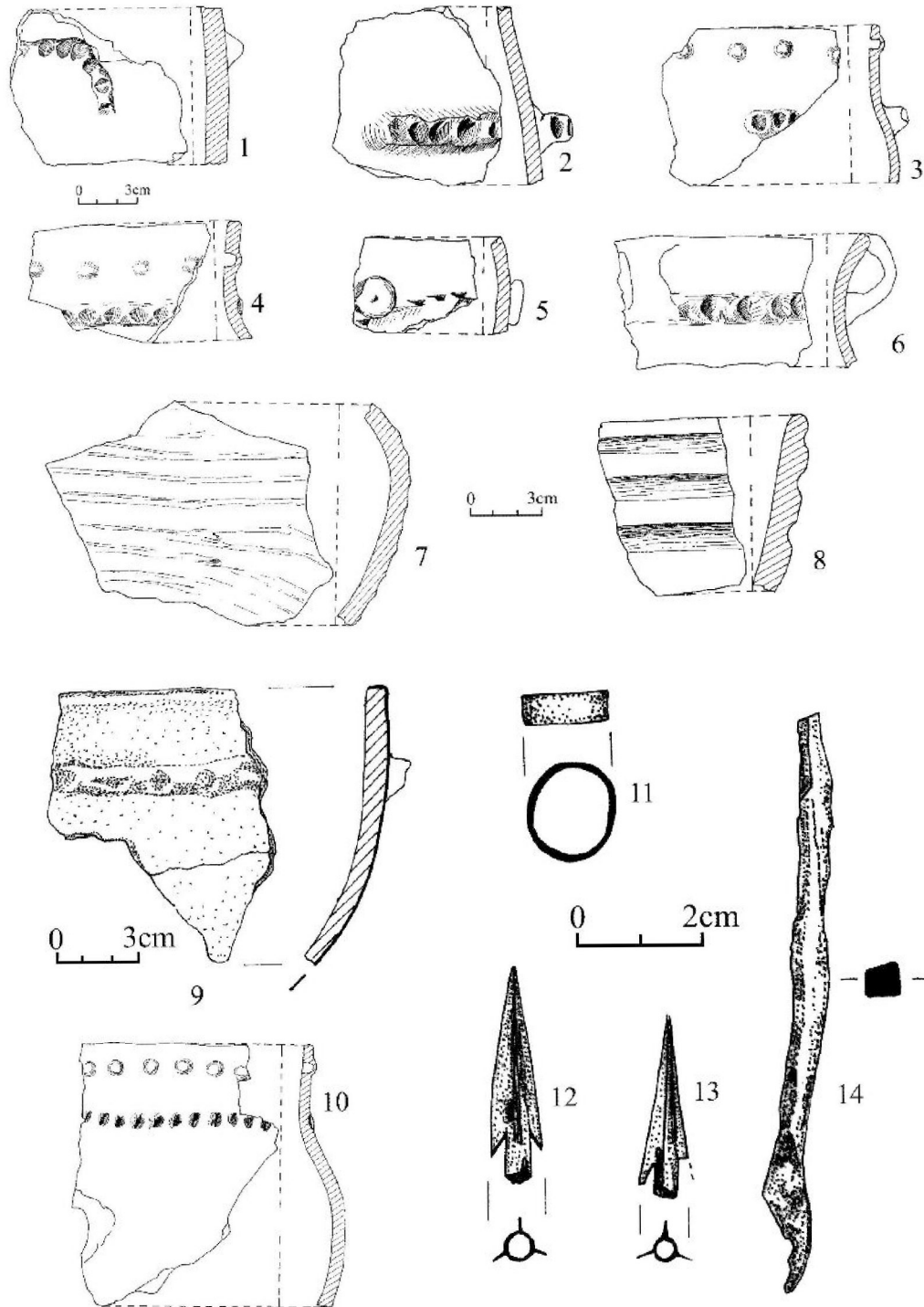

Fig. XXVII. Materiale arheologice din: Epoca Bronzului (3-4, 10); Hallstatt și La Tène (1-2, 5-9, 11-14); strat (1-10); S V, c. 5 (11-12); S VII, c. 3 (13); S XIIIa (14). Colecția IAI.